KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2002. október 10., csütörtök 1. évfolyam, 6. szám

Októberi ritmusok

Itt van az ősz, itt van újra, hányom a ganajt halomba, anyósom a kertben fölszedi a céklát. Örül, mert társa vagyok, még ha csak egy napra is, de nincs egyedül. Szinte újjászületik, olyan jókedvvel tüsténkedik a ház körül, munkaruhát, vasvillát keres nekem a trágyázáshoz. Lötyög a bő gatya rajtam, akár a madárijesztőn. Anyuka nevetése elpattant gyöngysor, messze gurul a kertek alatt. Ez is csak ürügy, a ganaj: most éppen családegyesítő program, a közösségépítés trágyája. Mindszent havának első hétvégéje otthon a folytonosságé – a trágyázás ürügyén.

Száll a pára magasan, ahogy a drótozott nyelű szerszámot a súlyos dombba nyomkodom, s nagy, egybeérett darabokat emelek ki belőle a taligába. A barnás ragacs átható illata a sejtjeimbe ivódik, s apránként minden porcikám átveszi a vasvilla emelgetésének ritmusát is.

A Klárisok ritmusa ez, meg a szuszogásba fojtott nyögéseké; a József Attila-vers ütemeire rakom a ganét: „Klárisok a nyakadon, / békafejek a tavon. / Báránygané, / bárányganéj a havon." Klárisok: bele a villát a trágyarakásba. A nyakadon: átemelni a taligába. Báránygané: a villa odaköszörülése a taliga belső falához, leválasztandó a ráragadt szutykot. Egy régebbi kiadású József Attila-kötetben nincs ez a megkülönböztetés gané és ganéj között. Mifelénk sincs, nálunk ganaj ez is, az is. Jobbára lótrágya, birkát már nem tartanak.

Rózsa a holdudvaron – erre a sorra már tolom a taligát. Át a lebetonozott udvaron, potyogatva jobbra-balra a rázkódástól leszóródó kupacokat. A világos talajon elkenődnek a sötét halmok, amint visszafelé tartok, a taliga kereke is nyomot hagy rajta: kanyargó barna szál a szalmás lósár díszek közt, díszes aranyöv az udvar derekán.

Anyuka egy pillanatra sem nyugszik. Élénk, folyton tevékeny fajta, akár a seregély. Most felnéz a szőlősorok közt, magasba emelt karral tapsol. Nem félnek már ezek tőlem – jegyzi meg beletörődve, a jégesőként lezúduló rajra. Se a madárijesztőtől – teszem hozzá. Most megülnek a diófán, de a venyigén maradt, böngészni való szőlőt figyelik. A lexikon azt írja a seregélyről, hogy a férgek pusztításával nagy hasznot hajt, s hogy emellett a haszon mellett elenyésző az a kár, amelyet a gyümölcsösök pusztításával okoz. Mindemellett nem védett állat, kivéve a rózsaseregélyt, melynek mifelénk pásztormadár a neve. (Eszmei értéke ötezer korona.) A seregély szereti a társas életet, ragaszkodik a nyájhoz, az emberhez. Fogságban még meg is szelídül, eltanulja a nótát és a szót. Most éppen a mi kertünk fölött pásztorkodik. Jutott is, maradt is szőlő. Dió bezzeg nem akadt egy szem se az idén. S tán jó termés lesz jövőre, talán még bővebben terem a cékla, ha igaz, hogy a ganajozást a föld meghálálja. Még kétszer térek, s visszakerül helyére a taliga, a villa, a bő gatya. Jövőre is hozatok – mondja anyuka. Néma lombok hullása – ez a Klárisok utolsó sora, elfogyott a nagy halom, nincs több dolgom itt. Anyuka az udvaron.

Csanda Gábor

Szalakóta. Szlovákia védett állatai. Lilium Aurum, 2002

Habent sua fata libelli...

Első emlékem a könyvekről valójában nem is emlék, csak a családi emlékezés alapján kialakult elképzelés.

Apám nagyon szerette a kisgyerekeket, de olvasni is nagyon szeretett, úgyhogy miközben engem mint olyan egyéves gyermeket a karján tartott, a másik kezében könyv volt, és olvasott. A családi legenda szerint én abbahagytam a sírást, és érdeklődve pislogtam bele a könyvbe. Erről nincs sem fénykép, sem rajz, mégis szinte látom ezt a kis jelenetet. Nyilván azért is, mert sok évvel később édesapám a kisunokáját ugyanúgy tartotta a karján, és ugyanúgy olvasott a másik kezében levő könyvből.

Én tehát könyvolvasó családból származom, kicsi koromtól körülvettek könyvek. Szerettem olvasni, és örültem, ha könyvet kaptam ajándékba vagy kölcsön, s később, ha vehettem magamnak valamilyen könyvet, amely megtetszett. Diákkoromban még nem sejtettem, hogy idő jártával a foglalkozásom, pontosabban a hivatásom is a könyvekhez fog kötni. Akkor még nemigen tudtam, hogyan készül a könyv, hány ember munkája szükséges ahhoz, hogy az olvasó kezébe vehessen egy szép vagy akár kevésbé szép kiállítású könyvet.

Az idő telt, a könyvek pedig gyűltek. Édesapám halála után enyém lett nem csekély könyvtára, amelyet persze az ő életében is úgy használhattam, mint a sajátomat. Tizenkét évig voltam a Szlovák Mezőgazdasági Könyvkiadó magyar szerkesztőségének szerkesztője, ott tanultam meg, hogyan születik a könyv, s megszerkesztettem néhány tucat szakkönyvet, s néhányat fordítottam is. Ezek egy részéből máig őrzök egy-egy példányt.

A következő húsz év alatt előbb a Madách Könyvkiadó elődjénél voltam szerkesztő, majd a Madách Könyvkiadóban dolgoztam vezető szerkesztőként. S a könyvek megint csak gyűltek, mert beosztásomnál fogva sok könyvet kaptam. Ezeket nem tartottam meg mind, egy részüket elajándékoztam. És hát persze azért vásároltam is, kivált szakkönyveket – szótárt, lexikont, nyelvművelő könyvet –, egyszóval olyasmit, ami szükséges volt a munkámhoz.

Időközben nyugdíjba mentem, és – mi tagadás – meg is öregedtem. Könyvszekrényeim, könyvespolcaim tele vannak, s a bútorok tetejét is ellepik a könyvek. Mondhatnánk úgy is: fejemre nőttek a könyvek. Vannak, amelyekről így is tudom, hol leledzenek, de vannak, amelyeket keresnem kell, ha szükségem van rájuk. Vannak, amelyekhez személyes kapcsolat fűz – ilyenek a saját fordításaim, s azok, amelyeket szerkesztettem (ez sem kevés), vagy amelyeket szüleimtől, rokonoktól, jó barátoktól kaptam. Vannak, amelyek mindörökre kedves olvasmányaim, és vannak, amelyekről tudom, hogy már aligha fogom őket kézbe venni. De még így sem könnyű tőlük megválni, akár magyar szerzők művei, akár idegen nyelvből fordított művek. Pedig végső soron minden házi könyvtárnak az a sorsa – akár van róla jegyzék, akár nincs (mint például az enyémről nincs) –, hogy egyszer el kell dönteni, mi legyen a „fölös" könyvekkel, különben az egész munka az örökösre vár...

Mayer Judit

A Könyvjelző októberi sikerlistája

1. Magyar feltalálók a repülés történetében (Bödők Zs.)
2. Gál Sándor II.
3. Turczel Lajos (Szeberényi Z.)
4. Világjáró magyarok (Bödők Zs.)
5. Magyar feltalálók I. (Bödők Zs.)
6. Magyar viseletek története (Nemes M.)
7. A szlovákiai magyarok néprajza (Liszka J.)
8. Nobel-díjas magyarok (Bödők Zs.)
9. Móki meséi (Lampl Zs.)
10. Pimpimpáré (Haraszti M.)
11. Kerékkutya (Győry A.)
12. A tények mágiája (Grendel L.)
13. Kétarcú orvostudomány (Erasmus – Agrippa)
14. Az utolsó pompeji ló (Vilikovský, P.)
15. Középkori templomok a Csallóközben (Kovács L. – Görföl J.)
16. Magyar atomocska (Ozogány E.)
17. Középkori freskók Gömörben (Prokopp M.)
18. A középső Ipoly menti palócok... (Csáky K.)
19. Pilinszky János (Tolcsvai Nagy G.)
20. Esterházy lakája (Šimko, D.)

VISSZATEKINTŐ

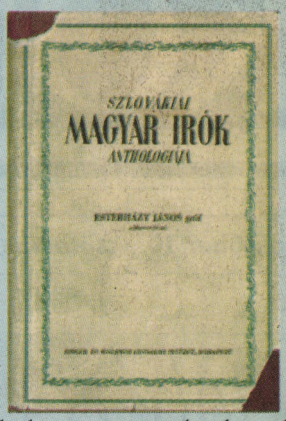

Irodalom mint helytállás

Hatvan évvel ezelőtt, 1942-ben jelent meg Budapesten a *Szlovákiai magyar írók anthologiája (1938–1942)* című gyűjtemény, a két háború közti évek alatt az utolsó, sorrendben a nyolcadik antológia, mely vegyesen tartalmaz elbeszéléseket és verseket is. A reprezentatív kötethez Esterházy János, a Magyar Párt elnöke írt előszót (pontosan akkor, amikor a parlamentben egyedüli képviselőként nem szavazta meg a zsidótörvényt). Maga a könyv is a Szlovákiában maradt magyar írástudók helytállását volt hivatott képviselni, hiszen irodalmi értéke csekély; egyedül Győry Dezső *Magyar Hegyibeszéd* című poémája emelkedik magasan az átlagon aluli színvonalú irodalmi szövegek fölé.

A kötet tizenhat szerzője közül több költő és író a Magyar Párt hivatalos politikai napilapjának, a keresztény humanista szellemiségű Magyar Hírlapnak volt szerkesztője: a legismertebb Ásgúthy Erzsébet a lap kelet-szlovákiai szerkesztőségét vezette, Szeredai Gruber Károly a pozsonyi munkatársa volt, a nyitrai Dallos István a párt ottani vezetőségi tagjaként is tevékenykedett. Csaknem mindannyian rendszeresen publikáltak is a Magyar Hírlapban, mely a magyarok egyedüli sajtószerveként az irodalom folyamatos közvetítését is felvállalta. A szerzők többségét (Hevessy Sári, L. Kiss Ibolya, Kelembéry Sándor, Klimits Lajos, Környei Elek, Páll Miklós, Pozsonyi Anna) ma már csak az irodalomtörténet tartja számon, maradék harmada (Cottely Mária, Érdy Antal, Komlóssy György, Radványi Zoltán, Thuróczy Tibor) a szakma emlékezetéből is kihullott.

A vérzivataros időkben született írások közül Esterházy János bevezető soraiból érdemes idézni: „A kimondott vagy írott szó értéke aszerint változik, hogy mikor és hol mondották el... Aki népet támaszt, lelket nevel, hitet ad. Szava, rigmusa szent előttünk – megnyilatkozása, tökélye irodalmi vagy sem."

Csanda Gábor

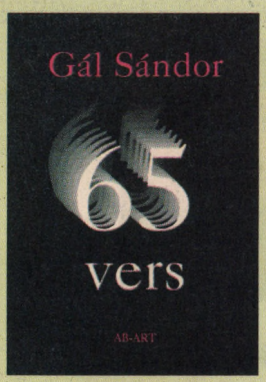

Gál Sándor
65 vers
AB-ART
Tisztelgés a hatvanöt esztendős József Attila-díjas költő előtt. A kötet Gál Sándor hatvanöt versét öleli fel – a legjelentősebbeket. A gyűjtemény nemcsak a szokásos reprezentatív válogatások színvonalát múlja felül, eleget tesz a legjobb értelemben vett irodalomnépszerűsítés követelményeinek is.
Fűzve, 112 old., 14,5x21 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel 139 Sk**

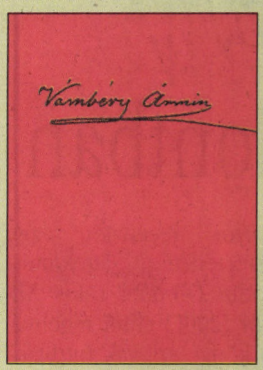

Kis József
Vámbéry nyomában
Lilium Aurum
A sorozat negyedik darabjának az alcíme – *Egy filmrendező naplójából* – is árulkodó: kiviláglik belőle, hogy egy magyar filmrendező feljegyzéseivel találkozhatunk a könyv lapjain; egy filmes alkotó forgatókönyvével, akit magával ragadott „a tudományért mindenre kész, nagy tehetségű ember", Vámbéry Ármin alakja.
Kötve, 179 old., 13x19,5 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel 170 Sk**

Kossuth Lajos azt üzente...
Liszka József összeállítása
Lilium Aurum
A magyar történelem nagy alakjai között Kossuth Lajost előkelő hely illeti meg a nép szájhagyományában, így az egykori felvidéki tájegységek folklórjában is. A kötet képet nyújt arról, milyen formában maradt fenn Kossuth alakja a népdalokban és a prózai népköltészeti alkotásokban a Csallóköztől a Bodrogközig.
Kötve, 54 old., 11,6x15,7 cm
bolti ár: 79 Sk **kedvezménnyel 69 Sk**

Köbölkúti K. Szilárd
Balamber hun főkirály
AB-ART
A Németországban élő szerző munkája a népvándorlás kezdeti korába kalauzolja az olvasót. Az Uraltól keletre és nyugatra eső területek sokszínű, tarka világa elevenedik meg előttünk: a természeti viszonyoktól függő népek sorsát meghatározó nomád gazdálkodás és a hatalmas, erőteljes hun birodalom.
Kötve, 240 old., 15x21 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel 225 Sk**

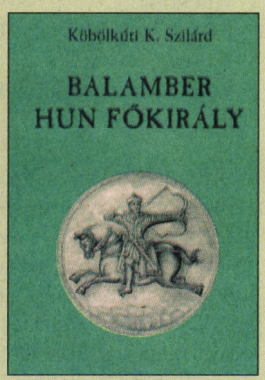

Pukkai László
Mátyusföld I.
Lilium Aurum
A kötet szerzője a Mátyusföld néven ismert tájegység gazdasági-nemzetiségi átalakulását mutatja be 1945–2000 között, kiemelt figyelmet szentelve a második világháború utáni magyarellenes intézkedéseknek, egyben átfogóan felmérve a Galántai járás társadalmi és gazdasági változásait a jelölt időszakban.
Fűzve, 197 old., 16,5x23,8 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel 210 Sk**

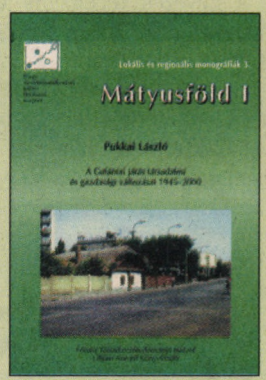

Szlovákia védett állatai
Hasák György összeállítása
Lilium Aurum
Félszáz védett állat lexikonszerű aprólékos leírása teljes oldalas színes fényképekkel, az állatok besorolásával, magyar, latin és szlovák nevezéktannal. A könyv ezenkívül tartalmazza a Szlovák Köztársaság védett állatainak teljes jegyzékét veszélyeztetettségük fokának és eszmei értéküknek a feltüntetésével. Előszó: Miklós László.
Fűzve, 174 old., 12,6x16,5 cm
bolti ár: 155 Sk **kedvezménnyel 145 Sk**

KITEKINTŐ

A településeinket bemutató – kivitelezésükben, terjedelmükben és a feldolgozás igényességét tekintve is rendkívül változatos – füzetek és kötetek közt kiemelt hely illeti meg Deáki falumonográfiáját, s biztosra vehető, hogy Molnár Imre munkáját nehéz lesz túlszárnyalni. A Botlik József szerkesztette 207 oldalas könyv (*Deáki*. Kiadja a Száz magyar falu könyvesháza. Budapest, 2002) a *Száz Magyar Falu Könyvesháza* című csodaszép sorozatnak az egyetlen olyan darabja, mely szlovákiai települést választott vizsgálata tárgyául. E választásban nyilván szerepet játszott a mátyusföldi község ezeréves múltja, melyből mindenekelőtt a bencés szerzetesek itteni tevékenysége emelkedik ki: a Szent Benedek-rendi apátság templomot állít a faluban, ez utóbbit építette át a XIII. század első harmadában az ismert kéttornyú, háromhajós, román stílusú bazilikává – s ebben a templomban használták ugyanekkor a *Halotti beszéd* című becses nyelvemlékünket tartalmazó Pray-kódexet. Vélhetnénk, ilyen múltból könnyű igényes falumonográfiát összeállítani, de alighanem ennek épp ellenkezője az igaz: mint e könyv is bizonyítja, a múlt a jelenre és a jövőre lebontható tanulságok felkutatásában, a hagyomány megőrző felmutatásban nyerhet csak értelmet, hiszen a történelmet emberek írják, mint ahogy ők a megélői, túlélői és elszenvedői is. A közösség szellemi ereje az önismeret feltárásában, az önmegtartó erő felismerésében rejlik – így válhat a sorsként megélt történelem helyi szinten közösségépítő értékké.

A gazdagon illusztrált kötetet forrásjegyzék, négynyelvű összefoglaló egészíti ki, a Függelékben a község jeles szülötteinek (Serédi Jusztinián hercegprímásnak, Vájlok Sándor kritikusnak és Tóth János Aldemár papnak) az életpályája olvasható. Végül a falu népességét, elöljáróit, társadalmi-gazdasági életét bemutató szemelvények-összefoglalók, hely- és dűlőnevek, valamint a Halotti beszéd és könyörgés teljes szövege. **(cs)**

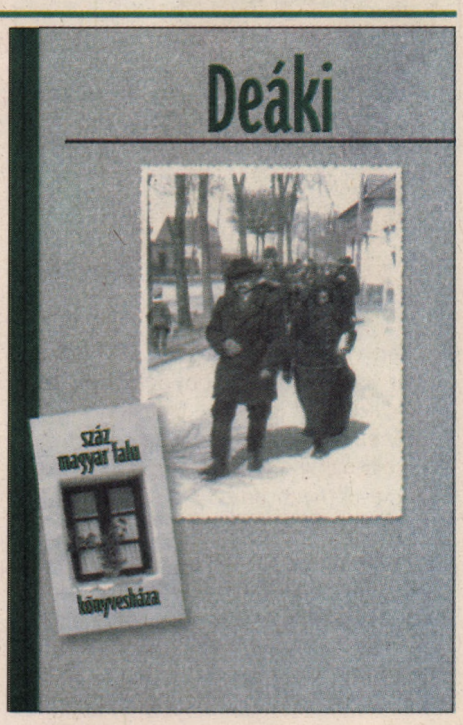

OLVASÁSRA AJÁNLOM

Három

irodalmi folyóiratunk háza táján lényeges változás nem tapasztalható: a legnagyobb múltú Irodalmi Szemle főként a kisebbségi irodalmakból, elsősorban a szlovákiai magyarnak a területéről gyűjti be írásait, a Kalligram továbbra is tematikus számokban és a szövegek kölcsönhatásában gondolkodik, a Szőrös Kő pedig a fiatal egyetemista gárdájáról ismerszik fel. Ezúttal csaknem egyszerre kínálnak egyformán érdekes, minden olvasói igényt kielégítő írásokat. S mivel a könyvekhez hasonlóan a lapoknak is megvan a maguk sorsa, ezeket itt tisztelettel felajánlom.

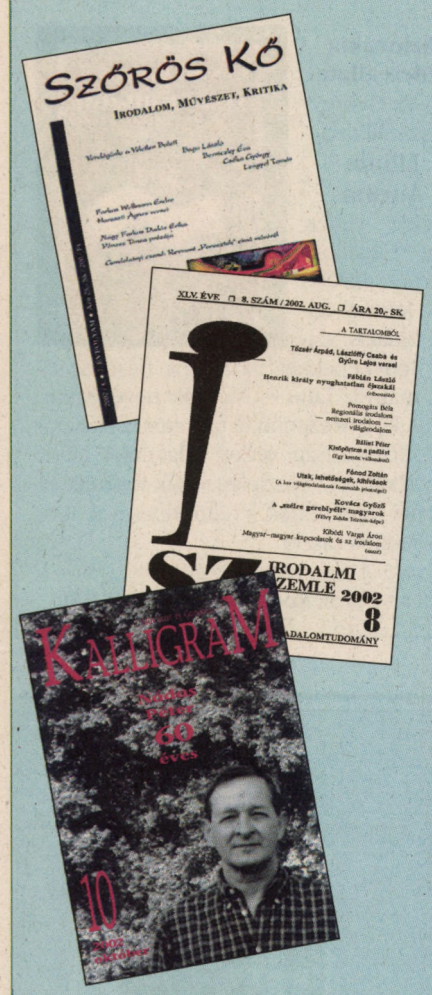

Kedves Olvasó, nem kell mást tennie, mint hogy megírja a **Könyvjelző** címére: igen, szeretné olvasni e legújabb folyóiratszámainkat. Esetleg írja meg, miért (a sorsolásnak ez nem feltétele), s kis szerencsével megnyerheti a havi olvasnivalót. Ízelítő a lapok tartalmából: a Fiatal Írók IV. (martosi) Alkotótábora szóban és képben (**Szőrös Kő**), Tőzsér Árpád két verse (**Irodalmi Szemle**), Németh Zoltán tanulmánya (**Kalligram**). Továbbá: számtalan vers, novella, kritika, esszé. **(cs)**

U nász, Nyú Hontban

Nem szabályos recenziót vagy befogadástörténeti áttekintést kívánok adni Grendel Lajos *Nálunk, New Hontban* (2001) című regényéről, inkább csak a könyv szlovák fordítása (2002, Eva Kroupová) és egy róla megjelent szlovák kritika (Pavel Vilikovský tollából: Domino fórum 2002/36, 18.) kapcsán adnék hangot enyhe tanácstalanságomnak. Amivel Vilikovský írása szembesített, egyáltalán nem volt új a számomra, csupán ismételten emlékezetembe idézte a szlovák irodalomtörténet-írás egy fura eljárását.

A nevezett recenzens azzal kezdi írását, hogy Grendel Lajos, trilógiájának 1985-ben megjelent szlovák fordítása (Karol Wlachowský) óta már nemcsak a magyar, hanem a szlovák irodalom része is. Indoklása a következőképpen hangzik: „...az irodalom nemcsak a nyelv és a hagyomány, hanem a tapasztalatok és álláspontok kérdése is, s ebben objektíve nagy az egyezés generációnk

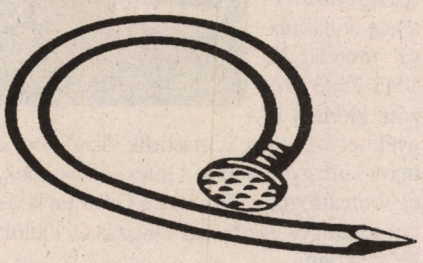

és Grendel, illetve némelyik másik »kisebbségi« író között." Ezek után a hasonló téridőt fürkésző „idegen tekintet" előnyeiről, gazdagító hatásáról szól, illetve a mű közép-európaiságát, a magyar irodalom horizontján túlmutató érvényét méltatja. A közös történelmi tapasztalat és a *genius loci* révén nyílik meg tehát Grendel szövege a szlovák irodalmi kontextus irányába, s ennek tematikus előfeltételét a kulturális memória emléknyomaitól terhelt fiktív cselekménytér teremti meg. A jelenkori irodalomtudományi beszédmód egy közkedvelt fordulatával élve: „beleíródik" a szlovák irodalomba. Grendel következetesen építi fel közép-európainak mondott regényterét. Különböző földrajzi nevek (Ipolyság, Gyűgy, Korpona, Losonc) említésével megelőlegezi a mű valóság-analóg, referenciális értelmezését, az ilyen olvasatokra hajló befogadók nagy örömére, egyúttal azonban ellehetetleníti az események pontos lokalizálhatóságát. New Hont földrajzilag, a „valóságban" nem „létezik", bár a poétikailag lefordított szövegen kívüli információk sűrűsége és komplexitása okán akár létezhetne is. Kérdésem tehát az, hogy a földrajzi és a csak meglehetős nehézségekkel igazolható és megismerhető „tapasztalati" kritériumok vajon fontosabbak-e, mint a szöveg nyelve? A bármennyire is kiváló fordítás révén „beleíródik-e" az egyébként idegen nyelvű és eltérő hagyományban fogant mű a befogadó irodalomba? A kérdés látszólag költői, hisz már beleíródott, Grendel szlovák író is, nemcsak írókollégájának - akár elfogultnak vagy legalábbis kivételesnek mondható - véleménye szerint, hanem a Szlovák Tudományos Akadémia Szlovák Irodalmi Intézete által kiadott kiváló antológia összeállítói szerint is (*Čítame slovenskú literatúru III.* 1970–1997, 293.). Továbbá más, ugyancsak prominens irodalomtörténész és kritikus (P. Zajac, Žilka T.) is ezen a véleményen van.

Végső soron örülnöm kéne ennek, hisz ritkán történik hasonló magyar íróval, miért akarok én mindenáron ünneprontó lenni? Teoretikus énem nem hagy nyugodni. Noha

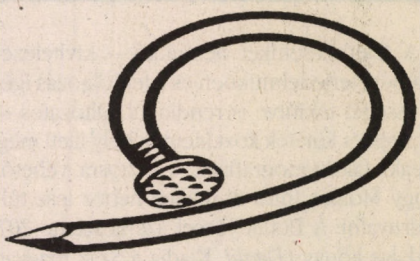

a Grendel szlovák kanonizációját támogató-indokló gondolatmenettel nem tudok egyetérteni, mégis, tegyük fel, hogy működőképes koncepcióról van szó, akkor vajon miért nem szerepel a szlovák irodalomtörténetekben Mikszáth Kálmán vagy Márai Sándor, a csehekben pedig Franz Kafka vagy Gustav Meyrink neve? Bizonyára sok oka, tényezője lehet ennek, a számomra legkézenfekvőbb válasz azonban az: mert nem szlovákul, illetve csehül írtak.

Benyovszky Krisztián

Lajos Grendel
U nás v New Honte
Kalligram

New Hont az a városka, ahol az idő nagyon rég megállt; lakóin visszatérően erőszakot vesz a sors, s az ölükbe pottyant szabadsággal nem tudnak mit kezdeni. Grendelov najnovší román je prenikavou diagnózou prízemnej provinčnosti.

Kötve, 160 old, 15,2x21,6 cm
bolti ár: 170 Sk
kedvezménnyel 119 Sk

A történelem történetietlen szemlélete

Pavel Vilikovský minden bizonnyal azok közé a kortárs szlovák írók közé tartozik, akiket nem kell bemutatni a magyar közönségnek. Már csak azért sem, mert *Večne je zelený...* című regénye néhány éve magyarul is olvasható. A fordítás 1999-ben jelent meg a Kalligram kiadó gondozásában *Az élet örökzöld hátaslova* címen. A kiadó idén arra vállalkozott, hogy a könyveivel szinte rendszeresen botrányt keltő szerző legfrissebb regényét, a *Posledný kôň Pompejí* is lefordíttatja és kiadja. Tudjuk, a fordítás nem csak egy másik nyelvre történő átültetést jelent, hanem (s talán ez alkotja lényegi részét) átfordítást is egy másik kultúra jelrendszerébe. A fordítást tehát mindig sajátos viszony fűzi az eredetihez, amit nem meríthetünk ki a tükrözés vagy a szó szerinti tolmácsolás fogalmaival. A fordító sosincs könnyű helyzetben, hiszen legalább két nemzet nyelvében és kultúrájában kell otthonosan mozognia. *Az utolsó pompeji ló*ról elmondható, hogy maradéktalanul eleget tesz a fordítás ezen elvárásainak.

A regény cselekménye vázlatosan így foglalható össze: az elbeszélő (valamikor a hetvenes években) ösztöndíjasként Angliában tartózkodik, hogy anyagot gyűjtsön Joseph Conradról szóló munkájához. Mindeközben megismerkedik Andrew-val, Estherrel és Mackel, akiről számos rejtélyes utalást követően kiderül, hogy nem más, mint „az utolsó pompeji ló". Az angliai viszontagságokat elmesélő tizenhárom fejezetet ironikus keretbe foglalja két, stílusában és szigorúan vett tartalmában ezektől némiképp elütő szövegrész. Az első *Az emigráns Jožo életének nagy tévedése* címet viseli, s ha hihetünk a

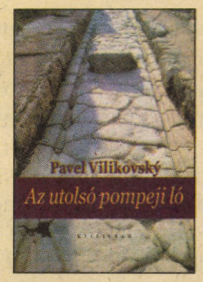

Pavel Vilikovský
Az utolsó pompeji ló
Kalligram
A regény története a szocializmus ideje alatt játszódik, s egy ifjú hányattatásait meséli el. H. Tóth Ildikó fordítása.
Kötve, 240 old., 16x22 cm
bolti ár: 249 Sk
kedvezménnyel: 219 Sk

lábjegyzetnek, a szöveg nem más, mint „A 14 éves I. S. 1973-ban kelt írása, amelyet az ifjú tollforgatók *Literárny Kežmarok* irodalmi pályázatára nyújtott be." A kötet végén található, *A drótoslegény* című írásról pedig ezt olvashatjuk: „Megjelent az *Orol* című szórakoztató és ismeretterjesztő folyóirat 1877. évi 6. számának 169. oldalán." Noha e prológus és epilógus „helyett" álló szövegek származása furcsának tűnik, éppen ezek játszanak döntő szerepet az értelemtulajdonítás folyamatában.

Vilikovský korábbi műveiben is nagy hangsúlyt fektetett a különböző (elsősorban történelmi és nemzeti) mítoszok „lerombolására". Nietzsche után szabadon történetietlennek nevezhetjük ezt az attitűdöt, amennyiben a történelem mára már meglehetősen korszerűtlenné vált felfogásaira (a monumentális és az antikvárius történetírásra mint betegségre) jelent gyógyírt. Nem a történelem elvetéséről van szó, hanem az uralkodó típusú történetírás kritikájáról. A dolgokat magaslatról szemlélő, „felülről" ösztönzött történetírás hovatovább csupán a kiüresedett mítoszok folytonos ismételgetésében merül ki. Vilikovský ezzel szemben „az élet szemszögéből" (és az irodalomból) olvassa a történelmet, s az irónia távolságteremtő eszközével igyekszik szemlélni mindenkori tárgyát.

Az idegen környezetben mozgó elbeszélőnek a regény során számtalanszor nyílik lehetősége arra, hogy mások szempontjából, mintegy kívülről tekintsen számára evidensnek hitt dolgokra. Az első, ebből származó felismerése tulajdon szláv mivoltára irányul. Amikor megtudja, hogy a professzor milyen címet talált dolgozatának (*A szláv érzelmesség elemei Joseph Conrad életművében*), rádöbben saját szlávságára. A későbbiekben e gondolat lépten-nyomon visszatér, többnyire ironikus felhangokkal. A végső felismerés azonban magát az elbeszélőt is meglepi: „az írók mondatokat írnak, és az a szláv érzelmesség, amit nem mondatban érek tetten, mintha nem is létezne." Ennek belátása elvezethet bennünket ahhoz a vélekedéshez, hogy textualitás és történelem nem választható el egymástól, hiszen a történetiség nem egy felfedezhető tény, amely létezik, függetlenül attól, hogy tudnak róla vagy sem. Inkább azt mondhatjuk: a történelemnek nincs más létmódja, mint az elbeszéltség.

Keserű József

Barak László
És ha mégis ringyó?
Nap Kiadó
Meghökkentő kötet. Visszafogottan harcias leszámolás, inkább elszámoltatás lírával, politikával, köz- és magánélettel. Költői adalék a szlovákiai magyar viszonyok fejlődéstörténetéhez, mégis elsősorban költészet és szómágia, a poézisben gondolkodó polgár versekbe foglalt voksa.
Kötve, 88 old., 17x16 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 150 Sk

Balázs F. Attila
Meztelen lovagok
AB-ART
Balázs F. Attila válogatott és új versei. Múlt és jelen, egyén és közege, sors és szerep, test és lélek párbeszéde, vitája bontakozik ki e versvilágból, s persze a legkényesebb, a legkínzóbb, az önmagával folytatott kérdezz-felelek: a „mi maradt belőlünk" kérdése.
Kötve, 72 old., 14x19,7 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel 139 Sk

A perverzió méltósága
Válogatta és az utószót írta Németh Zoltán
Kalligram
Botrányos könyv is lehetne, csak éppen meg kell találnia a megfelelő olvasóját. Virtuális botránya a test újkori obszcenitásában rejlik. Arra figyelmeztet, hogy olvasásunk kiindulópontja és végeredménye maga a test, saját testünk.
Fűzve, 95 old., 12,5x20 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

Monoszlóy Dezső
Gutaütöttek balladája
AB-ART
Az akarat test feletti hatalmának megszűnését, e hatalom visszaszerzésének lassú és keserves folyamatát, a mulandóság esetlenségét fogalmazza meg új művében, a Gutaütöttek balladája című, plasztikus nyelven írt hosszúversében a költő.
Kötve, 64 old., 13x19 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Egy kislány mindennapjai

Újabb könyv és új név a meseírás palettáján. A vizsgálódót óvatos tapogatózásra készteti. A kíváncsiság győz, meg aztán a kissé malacrózsaszínre sikeredett tökmag főhős a címlapon inkább bizalomgerjesztő, mint elijesztő. Olyan mitugrászféle.

Móki meséi. A cím szépen alliterál, de talán megtévesztő. Ugyanis nem Móki az, aki mesél. Történnek vele a dolgok, ám a külső, objektív történésbe beleszól Móki fantáziavilága is. Így aztán, legalábbis részben mégis helyénvaló a cím.

A tizennégy epizód rövid, cselekményvezetésük világos. Éppen megfelel annak a korosztálynak, amelynek íródott. A főhős kislány – Móki – ugyanis óvodás. Ez már önmagában meghatározó tényező. Vegyük őt jobban szemügyre.

Eleven hús-vér kislány. Nem papírízű. Kissé izgága, időnként hiú, duzzogó, makrancos. De nem csak ettől igazi. Valódiságát nem annyira karaktere adja, hanem fantáziájának működése. A gyermeki képzelőerő a hallott valóságot nem várt, elképesztő, helyenként groteszk képpé alakítja, általában a mesék szabályainak beillesztésével. Vegyünk néhány konkrét példát. A Gázlámpás asszony azt állítja, a gázlámpák az ő gyermekei. Móki ebben nem lát semmi képleteset. Úgy gondolja, valóban elvarázsolt gyermekek, akik kegyetlen anyjukat ezzel büntették a rossz bánásmódért. Egy másik epizódban a szomszéd néni magyarázza Mókinak, hogy a fotómodellek „híresek lesznek, és a legszebb színészek hevernek a lábuk előtt". Móki szeretne modell lenni, de a színészekről szívesen lemond, mert csak kerülgetnie kellene őket járás közben. Aztán ott van a ledőlt fal, és Móki beszélgetése a földdel. Érdekes képzettársításokkal, szabadon csapongva.

Nagy kincs a fantázia. Amíg nem fordul az őt használó személy ellen. Amíg nem dagad olyan méretűvé, hogy rettegést váltson ki. Mint Szikra Muki esetében: „Nézte, nézte Móki az asztalt, s egyszer csak észrevette a lángokat. S a lángokról eszébe jutott a Szikra Mukiról szóló mese. Szikra Muki egy engedetlen tűzgyerek volt, folyton rosszalkodott. Például kiugrott a kályhából és felgyújtotta a karácsonyfát. (...) Móki megijedt. Mi van, ha az ő radiátorjukban is lakik egy ilyen Szikra Muki? Reggel óta ott bujkál a lángokban. Arra vár, hogy Anyuka elmenjen az üzletbe, Móki egyedül maradjon, s akkor..."

A külső és belső történés váltakozik, sőt gyakran egybemosódik, ennek ellenére kaland, fordulat nem nagyon fedezhető fel az epizódokban. Egy óvodás mindennapjai ezek, Pöttyös Panni-szerű bájjal, de annak szájbarágós naivitása nélkül.

A legsikerültebb az utolsó epizód (*Móki regényt ír*). Spontán, megnyerő, logikusan felépített, és a humor is megcsillan benne. Ugyanakkor nem elhanyagolható a sorok közötti rejtett üzenet sem: a tolerancia és pluralitás. Erőltetett didaktika nélkül.

A meglehetősen jól megformált, sokszínű főszereplő mellett a környezet halványabb, a felnőttek nem jellemek, csak egy, többnyire külső vonás alakítja őket. A névadás a gyerek személyiségét tükrözi, ennyit képes ő, az óvodás befogadni, felismerni a felnőttek karaktéréből. Móki a látványos tulajdonságot azonosítja a viselőjével, így lesz a szomszédokból és más ismerősökből Macskásasszony, Púpos néni, Pocakos bácsi, Festetthajú néni.

A felnőttvilág törvényeinek többnyire derűs világába is bepillanthatunk. Legjellemzőbb példája ennek a modellkedéssel kapcsolatos epizód. A felnőttek itt csúfot űznek a gyerek vágyaiból, habár a megfogalmazás finom. Meg aztán, a felnőttnek lényegesen szegényesebb a fantáziája, a gyerekével nem veheti fel a versenyt. Látványos példája ennek a törpék cukrászdája, mely valójában kissé torzított, mesésített felnőtt életvitel, ennél egy fikarcnyival se több. A nagyok a gyermek számára nem partnerek. Sajnos.

Maradna Miró, a szomszéd fiú, és a nagy testvér, Évi. Ő már kamasz, s fantázia és mesék szempontjából még a többieknél is távolabb áll Mókitól. Miró vad és időnként agresszív, mégis megvan a szimpátia, talán kizárólagos alapon. Hiszen ő az egyetlen korban megfelelő. Mintha valami gyermekszerelem is felderengene.

A pozitívumok mellett van néhány bibi is. Kihagyott helyzetek. Suta lezárások. Fordulópontok, ahol drámaibb, vagy éppen mulatságosabb irányt vehetett volna a mesefolyam. Elég, ha az előbbinél a kiscsibére, az utóbbinál a fasírozottra gondolunk. Mindkettőnél a didaktika munkált, beépítve a sztereotip szófordulatot is („a dolog jól végződött").

Címmel kezdtük, címekkel fejezzük be – az egyes részek címeivel. Túl sokat mondanak el a tartalomról, nem elég tartózkodóak. És a főhős neve monotonná teszi őket. Csupán kétfajta címváltozat van: Móki és a valami, illetve Móki valamit csinál vagy valahol van. Az epizódok összetartozását nem kell ennyire bizonygatni.

Ez a meséskönyv Varga Imre *Ucókájának* rokona. De csak távolról. Gál Sándor *Hétpettyes házikójával* szintén konfrontálható. Mégis egyedi, érdekes, és a kislányoknál szíves fogadtatásra találhat. **Kozsár Zsuzsanna**

Lampl Zsuzsanna
Móki meséi
Madách-Posonium
Egy talpraesett, kíváncsi, mindenre fogékony nagyvárosi kislány mindennapjait ismerhetjük meg a gyermeki lélek szűrőjén keresztül.
Kötve, 64 old., 17,5x25 cm
bolti ár: 119 Sk
kedvezménnyel: 112 Sk

A Grendel Lajos-sorozat 3 kötete + az új Grendel-regény együtt: 400 Sk

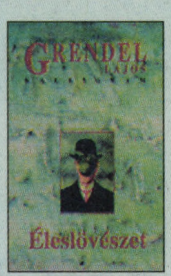

Kötve, 140 old., 12x18 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 127 Sk

Kötve, 204 old., 12x18 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 127 Sk

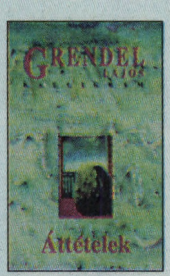

Kötve, 176 old., 12x18 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 127 Sk

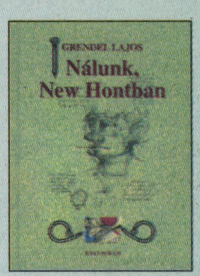

Kötve, 176 old., 16x22 cm
bolti ár: 199 Sk
kedvezménnyel: 169 Sk

Ki lehet a tündérek utóda?

Szűcs Anti tíz év körüli, mindenben közepes, nem különösebben merész fiú. Ám vörös haja mégiscsak megkülönböztető jel. Meg aztán szülei eléggé elhanyagolják munkahelyi hajszájukra hivatkozva (tipikus jelenség!), ezért nem csoda, ha Pázsit nevű macskájával és két fura fapapuccsal, Ugronnal és Alttal talál emberi hangot, akik aztán bevezetik egy csaknem elfelejtett világba, a mesék birodalmába.

Az unalmas hétköznapokat szétzavaró kaland tehát elkezdődik. Kiderül, hogy a kedvenc (ez is megkülönböztető jel!) matek- és földrajztanár is bejáratos a varázslatos tartományba, ráadásul az iskola réme nyolcadikos nagyfiú, Techno a kezdeti vonakodás és hitetlenkedés ellenére is rávehető olyan dolgokra, amiket korábban lehetetlennek tartott. Az iskolai életből csatlakozik két lány is: (egy kisebb) Mimanó és (egy nagyobb) Mirjam, akik még hisznek a csodákban.

S mert a fapapucsok elárulják, hogy baj van, nyomban felkerekedik a kis társaság. Az elhagyatott ház vadregényes kertjében tündérek utódaival, az öreg Bátorral és a szivárványszín ruhába öltözött Tillával tanácskozzák meg a teendőket, majd meglátogatják a hóbortos Hortenziát (aki egy másik történetből már kedves ismerősünk), hogy hajóházán keresztül átlépjék végre a valóság és a mese határát, s a Félbemaradt Szobán át a titok nyomába eredjenek, illetve megvédjék a világot a gonosz erőktől.

Minden baj forrása Óna, a gyönyörűséges, ám velejéig romlott boszorka, aki az idők kezdetén jótündérségét adta fel a szépségért. Rettegésben tartja a környék lakóit, s leghőbb vágya, hogy az egész világot uralhassa. A hatalom birtoklásához azonban hiányzik valami. Segítőivel, a Guvat nevű gonosz madárral, a mindent elnyelő Gyomrokkal, a gyökérbéklyókkal fenyegető Öregmohával megszállottan kutatja a titkot, Hess-hegy titkát.

Antiék útja meglehetősen viszontagságos. Már a Félbemaradt Szoba is tele van veszélyekkel. Hiába a tilalmak: a gyerekekben élő természetes kíváncsiság bizony merészséggé, sőt olykor vakmerőséggé terebélyesedik. Egy véletlen mozdulat is végzetessé válhat. Hess-hegy barlangrendszerében pedig még a tündérek utódai is elbizonytalanodnak; csak sejtelmeikre és ösztöneikre támaszkodhatnak. A felfedezés öröme így egyformán árasztja el a mesealakok és a valódi kis emberhősök szívét.

A fantáziatartományban természetesen minden különös, de a legkülönösebb az, hogy a történet szereplői egy kicsit lelepleződnek, vagyis nemcsak Hess-hegy titkára derül fény, hanem más titok is megnyílik: a hősök sokszor saját maguk számára is rejtett tulajdonságai (lásd Anti elszántsága) vagy éppen a külvilág elől gondosan és szándékosan takargatott vonásai (lásd Techno vagánysága és nagyképűségbe takart szeretetéhsége, illetve szeretetreméltósága) válnak nyilvánvalóvá. A kalandok, a próbatételek a pozitív tulajdonságokat domborítják ki – ebben persze nagy szerepet játszik Hortenzia bűbája, aki még a leggonoszabb ellenségben is meglátja és megláttatja a szunnyadó jóságot (könnyű neki, hiszen az ő kertjében nyílnak a mosolyvirágok!). Ugyanakkor a mesevilág viszonyítási lehetőség is, hiszen a gyerek-hősök nem feledkeznek el a való világról sem, csak valahogy átrendezik az értékskálát: egyszeriben nem lesz fontos a méregdrága márkás cucc, a luxuslakás, a számítógép, viszont a bizarr, elhasznált és kidobott (ám lélekkel rendelkező) tárgyak mellett érdekessé válik a burjánzó (s egyben veszélyeztetett) természet: az Óna pusztításától fenyegetett Ostorménerdő, Pacsirtafűmező, Lakat-folyó, Hess-hegy. Meg hát (mese)világra rácsodálkozó kis barátaink talán életükben először szembesülnek olyan értékekkel, mint barátság, összetartás, szeretet (sőt! szerelem!) Meg aztán, aki korábban nem hitt a varázslatokban, az most meggyőződhet arról, hogy az egész teremtett világ varázslatos! S mert igazi meséről van szó: természetesen a jóság kerekedik felül, a gonoszság pedig legyőzetik.

Ja, és még egy érdekesség: kivel ne esett volna meg, hogy egy könyv olvasása közben kíváncsiságtól túlfűtötten fejezeteket átugorva előrekukkant, mi lesz az események fejleménye. Hát ebben a történetben a mesemondó csaknem használati utasításokat ad erre, megjelöli az oldalszámokat a folytatást illetően, gyakran két eshetőséget is felvillantva. Így a történetnek lehetősége van akár több szálon is futni, Anti és Techno párhuzamosan két kalandot él meg, az egyik olyan, mintha a másikat álmodná és fordítva, ráadásul egyáltalán nem biztos, hogy a könyvben elhelyezkedő utolsó fejezet a történet zárlata. Pontosabban a történetnek több zárlata is van. Így az Olvasó úgy olvas, ahogy éppen neki tetszik. Ez bizonyára rendkívül rokonszenves dolog egy mai gyereknek, aki esetleg nem nagyon szeret olvasni, inkább filmeket (rajzfilmeket, ijesztős horrorfilmeket, netán sorozatokat) néz szívesebben.

Pedig olvasni jó. Meséket, meseregényeket meg különösen jó. Így lehet legkönnyebben találkozni tündérekkel, manókkal, boszorkákkal. Mert *a jó tündért és a gonosz boszorkányt egyaránt a mese élteti. A mesét pedig a mesélő ember élteti, aki pontosan tudja, hogy mesealakok nélkül mennyivel szegényebb lenne a világ.* A Hess-hegy titkába beavató M. Csepécz Szilvia nemcsak mesélő ember, hanem valószínűleg a tündérek utóda is!

N. Tóth Anikó

M. Csepécz Szilvia
Hess-hegy titka és a fapapucsok
AB-ART
Kötve, 160 old., 20x15 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

A Bödők Zsigmond-sorozat 4 kötete együtt: 300 Sk

Fűzve, 144 old., 15x21cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 99 Sk

Fűzve, 138 old., 15x21 cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 99 Sk

Fűzve, 104 old., 15x21 cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 99 Sk

Fűzve, 104 old., 15x21 cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 99 Sk

Dušan Šimko
Esterházy lakája
Kalligram

A regény cselekményének középpontjában egy fiatal zsidó áll, felemelkedése a kor nagy társadalmi változásait jelképezi: származása ellenére Esterházy lakája s az opera intendánsa lesz.
Kötve, 376 old., 11,5x19 cm
bolti ár: 329 Sk
kedvezménnyel: 299 Sk

Anton Baláž
A feledés földje
AB-ART

Két fiatal zsidó lány túlélve Auschwitzot drámai körülmények közt találkozik Pozsonyban. L. Gály Olga fordítása.
Kötve, 135 old., 15x21,5 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 135 Sk

Tőzsér Árpád
Mintha erdei állat volna és angyal
Nap Kiadó

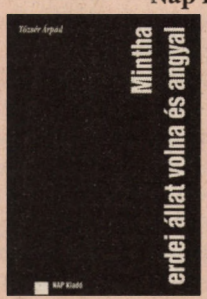

A szerző életműsorozatának záró-kötete, *válogatott versfordításai* már a címével is megindítja képzeletünket. Nem a költő, hanem Hamvas Béla találta ki a kiterjesztett Közép-Európában honos lény jellemzésére.
Fűzve, 123 old., 15x25 cm
bolti ár: 110 Sk **kedvezménnyel: 89 Sk**

Jaroslav Durych
Isten szivárványa
Kalligram

A regény cselekménye a Szudétavidéken, a második világháborút követő kitelepítések idején játszódik. Durych erős érzelmi töltéssel, feszültséggel teli történetté dolgozza fel a témát.
Fűzve, 176 old., 12,5x18 cm
bolti ár: 160 Sk **kedvezménnyel: 119 Sk**

Cselényi László olvasónaplója

Az ocsút a tiszta búzától

Újabb csoda kisebbségi irodalmunk térfelén. A „hetvenkedésen" túljutott Szeberényi Zoltán, aki több évtizedes aktív pedagógusi pályafutása alatt alig két-három publikációval gazdagította irodalmunkat (hirtelen csak a Győry Dezső-monográfia meg a *Visszhang és reflexió* című tanulmány- és kritikagyűjtemény jut eszembe), az utóbbi egynéhány évben szinte elárasztotta a könyvpiacot. Előbb a Duba- s az Ozsvald-monográfia, aztán a Turczel-tanulmány, melyről mi is hírt adtunk, s végül e „portréesszék" – ez az alcíme és a műfajmegjelölése a *Magyar irodalom Szlovákiában* két vaskos kötetének. Elképesztő teljesítmény. Még akkor is, ha tudjuk, hogy a pedagógusi s egyéb terhektől való szabadulás segítette, s hogy e két-három esztendő termését valójában több év, talán évtized érlelte szintézissé.

Két vaskos kötetről nehéz két flekkben szólni, s ha lehet, csakis táviratilag. Íme. Ha meggondoljuk, hogy az immár nyolc évtizedes cseh/szlovákiai magyar irodalomnak a debreceni Görömbei András monográfiáján kívül máig nem készült el a Története, akkor Szeberényi munkáját okkal minősíthetjük úttörő vállalkozásnak. Még akkor is, ha csupán a '45 után történtekkel foglalkozik. Különösen érvényes ez az első kötetre, az 1945-től 1968-ig föltérképezett szakaszra. E sorok írója történetesen fordított sorrendben olvasta a két tomust: előbb a '68 utáni szakasszal foglalkozót, aztán az előbbit.

Bevallom őszintén, nem volt egységesen pozitív az első benyomásom. Már ami a II. kötetet illeti. Ha jól emlékszem, évekkel ezelőtt a Pomogáts-féle irodalomtörténetről írta a megboldogult Bata Imre, hogy nem ártana többet felejteni az újabb irodalmunkból, mert épp a legújabb időkben termelődik a legtöbb selejt, s ha a selejtből (is) mindent számba akarunk venni, s emlékezni kívánunk rá, akkor először is elszomorodunk, másodszor pedig éppen a valódi értékeket nem vesszük észre, vagyis nem látjuk majd meg a fától az erdőt.

Márpedig Szeberényi portréesszéiben (mi ez a fából vaskarika műfaj?) éppen ez történik, s paradox módon nem is a régebb írókkal van a nagyobb baj, hanem az újabbakkal – néhány kivételtől eltekintve az egész II. kötettel. Mert ami az elsőt illeti, abban legföljebb a Simkó Margit, a Zala József, a Moyzes Ilona-féle úgymond írókkal van bajom, meg azzal például, hogy Forbáthtal 12 lapon foglalkozik, míg Fábryval csak 6-on. Ám a II. kötet! Mert itt bizony Grendel, Kovács Magda, Zalabai és az *Egyszemű éjszaka* négyese (Mikola, Tóth, Kulcsár, Varga) s néhány színvonalasabb kortársuk mellett a középszer, az egy vagy egy kötetig sem eljutott, s ami a korábbiakat illeti: réges-rég elfelejtett „zsenik" olyan özönével áraszt el szerzőnk, hogy már-már kételkedünk józan eszünkben és emlékezetünkben. Ráadásul valamennyien nagyjából olyan terjedelemben vannak tálalva, mint a valódi értékek.

Szeberényi Zoltán
Magyar irodalom Szlovákiában (1945–1999)
AB-ART

I. kötet
Kötve, 287 old., 15x21,4 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel 225 Sk**
II. kötet
Kötve, 319 old., 15x21,4 cm
bolti ár: 290 Sk **kedvezménnyel 260 Sk**
I. és II. kötet együtt: 400 Sk

Ha van valamilyen értelme ennek az aránytalanságnak, akkor talán éppen a kontrapunkció. Az, hogy bebizonyosodik: e majd hatszáz oldalas portrésorozat „hőseinek" jó, ha a fele valódi érték, átlagon fölüli érték meg legföljebb az egytizede. S hogy bizony jobban meg kellett volna fogadnunk (Szeberényinek is!) Fábry hajdani tanácsát, a *Kevesebb verset, több költészetet!* Mert ha az irodalmunk a hatvanas években lépett felnőttkorába, akkor ez talán épp Fábry idézett figyelmeztetésének (is) volt köszönhető. Szeberényi is akkor érhette volna el inkább a célját, ha szigorúbban válogatja el az ocsút a tiszta búzától. S ha nem avat mindenkit még utólag sem (sőt, főleg így, visszamenőleg nem!) klasszikussá. Olyanokat, akik egy-két novellát vagy verset követtek el.

Mindezek ellenére, vagy talán éppen ezért hasznos a Szeberényi két kötete. Áttanulmányozásuk után sokkal világosabban láthatjuk át a terepet, utódainknak pedig, vagy talán neki magának is sokkal könnyebb lesz kiválogatni az igazi értéket irodalmunk több évtizednyi, lassan egy évszázadnyi történetének „alkotóiból".

Biztos kézzel

Van valami szimbolikus abban, ki mivel ünnepli jubileumát. Két éve, a „hetvenkedők" mind kötettel ünnepeltek. Fónod Zoltán – rá jellemző módon – az interjúit gyűjtötte egy kötetbe, mégpedig azokat, melyekben ő faggat másokat. E sorok írója többször megvitatta már épp Fónoddal, ki a valódi tulajdonosa az interjúnak: az alany-e avagy a kérdező. Akkor megegyeztünk az is-isben, ám most, a *Közelkép* olvastán kénytelen vagyok elismerni, hogy inkább neki volt igaza: az interjú elsősorbani tulajdonosa a kérdező. Már legalábbis egy bizonyos színvonalon túl. Fónod esetében bizonyosan így igaz, mert ha van irodalmunkban sok műfajú ember, az elsősorban ő. Ha eltekintünk is különböző közéleti szerepeitől (melyektől még most, 70 után sem tartózkodik), akkor három műfajra szorítkozhatunk: 1. az irodalomtörténész, 2. a (kül)politológus, 3. a publicista. A hármat főként ez utóbbi hozza közös nevezőre, s ennek a szintézisnek ideális leképezése a jubileumi interjúkötet, a *Közelkép*.

Korunk ez ugyancsak divatos műfajának irodalmunkban, sajnos, kevés remeke van – ha eltekintünk a különböző színvonalú politikai és színészi interjúkötetektől (Miklósi, Szabó G. stb.), akkor voltaképpen csak kettő: a Tóth Laci-féle *Vita és vallomás* s a *Közelkép*. Ezt már most, alig két évvel a megjelenése után is leszögezhetjük, hiszen erre a Fónod-kötetre is, akárcsak a *Vita és vallomás*ra a meginterjúvoltak minősége a jellemző. Az irodalomtörténész irodalomszervező szerkesztő publicista Fónod pontosan tudja, mik és kik a prioritások-protagonisták az adott területeken, s biztos kézzel, készülő Irodalomtörténete szerzőjének tájékozottságával választja meg érdeklődése „tárgyait": Turczelt, Dubát, Tőzsért, Grendelt (de hol a Koncsollal készített interjú, melyet csak a *Vallató*ban olvashattunk?) a jelenből, Husákot, Mináčot, Novomeskýt, Dobost, Durayt, Szabó Rezsőt a közelmúltból. S e közelmúlt elsősorban történelmünk legizgalmasabb szakasza: 1968–69. Fónod jó érzékkel emelte ki hatvannyolcas interjúit a feledés homályából, hiszen nemcsak hogy így kerek a világ, számomra legalábbis, s gondolom, sokunk számára, hanem éppen ezek a legérdekesebb részei a *Közelkép*nek.

„1968 tavasza a kisebbségi magyarság eszmélésének ideje volt. Szomorú tény, hogy ennek dokumentálása a mai napig hiányzik... Illene belőlük (mármint mulasztásainkból – Cs. L.) tanulni, s igazítani a léptéken... A jognak asztalánál nekünk is helyünk van, mert addig Európa is messze van, amíg a múlt, a magyarság jogai kiteljesítésének a hiánya itt fészkelhet közöttünk" – írja a szerző az *Előszó helyett* (*Tegnap és ma*) végén. S ezt igyekszik igazolni valamennyi hajdan és ma készített interjújában. Különösen beszédesek e szempontból már az interjúk jellegzetes címei is: Turczellal *Évek mérlegen* címmel értekezik, e sorok írójával arról tűnődik, hogyan lehet építeni *„...cserepekből modern katedrálist"*, Grendellel arról, hogy *„...történelmünk tálcán kínálja az abszurditásokat"*, Tőzsért pedig *Egy 65 éves fiatal költő információs bankja* címen köszönti.

S még inkább beszédesek ebből a szempontból is a *Tájkép, csata után* ciklusba foglalt, szlovák írókkal-politikusokkal készített interjúk. Mináč azt állítja, hogy *A nemzet nagyságát igazságossága méri.* Husák meg azt, hogy *Szlovákoknak és magyaroknak a megértés útját kell keresniük.* Novomeský, a negyvenhatos, magyar iskolákat szétverő iskolaügyi megbízott pedig egyenesen kimondja, hogy *A nép nem lehet vétkes.* Ha mindezt harminc-ötven év után összevetjük a meginterjúvoltak korábbi, 1946–47-es (lásd Husák és Novomeský szerepét a kitelepítésekben!) s későbbi, '69 utáni (vesd össze: Husák pártfőtitkár és köztársasági elnök, Mináč Matica-elnök és normalizációs főideológus) szerepével, akkor többet értünk meg történelmünkből, mint akárhány monográfiából. S ugyanez érvényes a Dobossal, Durayval, Szabó Rezsővel készült interjúkra is. Beszéljenek a címek: *A „magyar kártya", „Valahol otthon lenni a világban..."* (Lampl Zsuzsanna szociológussal), *Nincs jogállamiság a Kárpátok alatt* (Popély Gyula történésszel), *Magyar az, aki annak vallja magát* stb.

Csehy Zoltán

Burián László
Hiszek a szeretet végső győzelmében
Lilium Aurum

Az 1947–48-ban Csehországba deportált magyarok lelkésze, 1951 és 1953 között politikai fogoly, majd három éven át fizikai munkás megrendítő – szlovákiai magyar – történelmi hátterű életútja. „Kordokumentum" – vallja a pap visszaemlékezései alapján a könyv szerzője, Csicsay Alajos.
Kötve, 216 old., 12x17,6 cm
bolti ár: 149 Sk **kedvezménnyel: 135 Sk**

Henkey Gyula
A csallóközi magyarok etnikai embertani képe
Gyurcsó István Alapítvány Könyvek

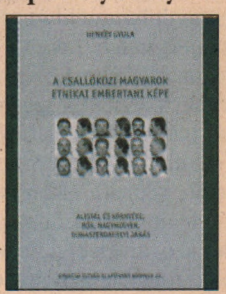

A csallóközi és a Csallóköz környéki őslakos magyarok embertani jellegének szakszerű feldolgozása.
Fűzve, 116 old., 14,7x21 cm
bolti ár: 100 Sk
kedvezménnyel: 80 Sk

Koncsol László
Vallató
Interjúk, cikkek 1968–2001
AB-ART

Az elmúlt negyven év terméséből válogat s a fordulat óta eltelt időben született esszéit, társadalmi kérdésekben elhangzott felszólalásait, interjúit, gondolatait adja közre a szerző.
Kötve, 272 old., 14,8x21,6 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 225 Sk**

Kozsár Zsuzsanna
Meseirodalmunk fája
A XX. század utolsó évtizedének szlovákiai magyar prózai mesetermése
AB-ART

Gyermekirodalmi műveket helyez el a szerző mesefán aszerint, mely korosztálynak valók.
Fűzve, 144 old., 14,5x21 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 119 Sk

Legfőbb tulajdonunk

Immár harmadszor olvasom a könyvet, egyre növekvő alázattal: napjaink gondolati sivársága közepette szinte elérhetetlen az a nyelvi gazdagság, stiláris bravúr, sziporkázó szellemesség, fölényes történelemismeret, amely e mű szerzőit jellemzi. Pedig csak némi hezitálás után szántam rá magam, hogy megismerkedjem a félezer évvel ezelőtt papírra vetett gondolatokkal. Két, a feledés homályába temetett vitairattal, amelyek meglehetősen elcsépeltnek tűnő témát taglalnak: az orvosok tevékenységének el- és megítélését. Egyetlen nyomós érv szólt e mű mellett: szerzőinek személye. Mindketten, a kölni mágus, Agrippa, a reneszánsz kalandos életű polihisztora és Rotterdami Erasmus, a humanizmus megalapítója a tudománytörténet legendás alakjai. Hogy miért, az ebből a kötetből is világosan kiderül.

A tizenhatodik században oly divatos vitairatok tipikus példája a Kalligram Kiadó által megjelentetett *Kétarcú orvostudomány* című munka. A mai olvasó számára is érdekessé, sőt páratlanul izgalmassá egyrészt a téma, másrészt annak taglalása teszi.

Az előbbit illetően egyértelmű, hogy mindenki számára elsőrendűen fontos kérdésről, legintimebb tulajdonáról, saját testéről van szó, amelyet az orvos ősidők óta nemcsak reparál, hanem lelkiismerete, tudása szerint rendelkezik vele. Az ő hozzáállásán, etikai érzékén múlik, mennyire vonja be betegét a döntéshozatalba, mennyire osztja meg vele aggályait, a tényt, ha a betegség meghaladja tudása határait. A téma feldolgozásának módja legalább ennyire érdekes: a két szerző az egész addigi civilizáció szinte minden érvét felhozza saját álláspontjának védelmében, különös előszeretettel idézve az ókori görög és latin szerzőket, így e könyv az elmúlt több ezer év pozitív és negatív előítéleteinek, gondolatiságának, érvrendszerének gazdag tárházát adja.

Kettejük közül Agrippa szinte behozhatatlan előnnyel rendelkezik: a vádló szerepét játszva szidalmazhatja e minden korban vihart kavart tudományág képviselőit, igazolva a régi aranyigazságot, amely szerint a rossz hírnek a jónál sokkal nagyobb az értéke. Hiszen az ezerszer sikeresen elvégzett beavatkozás senkit sem érdekel, az egy sikertelen viszont égbekiáltó bűnnek számíthat.

Agrippa – bár ő maga is e hivatás képviselője volt – a hatás kedvéért nem átallja elővenni az ókori vígjátékok oly kedvelt bélyegét, szarrágóknak titulálja Aszklépiosz követőit, nem riadva vissza a legsúlyosabb vádaktól sem: nemes egyszerűséggel gyilkosoknak tartja az orvosokat. Hihetetlen stiláris bravúrral megírt irata azonban – akarata ellenére – önleleplező: igazolja a tudománytörténet által régen hangoztatott tényt, hogy e zseni – aki egyébként már életében sem tudta bizonyítani, hogy melyik egyetemen szerzett diplomát – botcsinálta orvos volt. Pedig egy ideig, míg menekülni nem kényszerült, koronás fők nyavalyáit is gyógyítgatta.

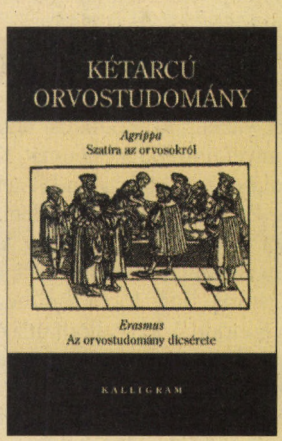

Erasmus – Agrippa
Kétarcú orvostudomány
Kalligram
Fűzve, 96 old., 16x24 cm
bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

A legnagyobb megvetés hangján beszél mindazokról, a napjainkban is alkalmazott, kórismét feltáró eljárásokról, amelyek nélkül a betegség kezelése elképzelhetetlen, gúnyolódik a vitás esetekben szükségszerű konzílium rendszeréről, nem ismeri fel a megállapított betegség revíziójának a szükségességét, a boncolást pedig – mely a későbbi megfelelő kezelések alapját képezheti, ekképpen a betegellátás javításának nélkülözhetetlen eszköze – közönséges barbarizmusnak tartja. Viszont a betegek védelmében, a műhibák ellen sürgetett törvények kiadása tekintetében olyannyira megszívlelendő gondolatokat fogalmaz meg, amelyek

A visszaemlékezés nem puszta múltidézés

Sajnálatos módon visszhangtalan maradt a szlovákiai magyar közegben egy terjedelmében karcsúnak mondható szlovák nyelvű kiadvány, mely a *Zo zákulisia rehabilitácií* (A rehabilitálások kulisszatitkai) címmel még tavaly, az év utolsó napjaiban látott napvilágot a Kalligram Kiadóban. Pedig a könyvecske ugyancsak számot tarthat a magyar olvasó érdeklődésére.

A szerző terjedelmes visszaemlékezéseinek kéziratából azt tette közzé, amit az ötvenes éveknek a vezető kommunista funkcionáriusai elleni koholt perek vizsgálatára 1968-ban létrehozott bizottság tagjaként megélt; de talán érzékletesebb lenne az átélt, vagy végigszenvedett kifejezés. Mert Ján Uher a rendkívül tiszteletre méltó önszembesülést vállalva ad látleletet a hatvanas évek elejének politikai állapotairól és öneszméléséről, ami meghatározóan kihatott gondolkodásának, magatartásának és sorsának későbbi alakulására.

Az előszóból kiderül, hogy Ján Uher annak a cseh és szlovák fiatal kommunista értelmiségnek a tagjaként indult pályáján, mely az ötvenes évek elején a későbbi pártfőiskola elődjének, a prágai Politikai és Közgazdaság-tudományi Főiskolának a tanáraitól kapott színvonalas képzést. A rangosnak számító felsőoktatási intézmény hallgatói között olyan mai neves egyéniségek voltak, mint többek között Ludvík Vaculík, Jiří Hájek, Ivan Sviták, Szlovákiából Ľubomír Lipták és Miroslav Kusý. Tudomásom szerint a szlovákiai magyarok közül egy rövid ideig padsoraiban vitatkozott szenvedélyesen a költő Bábi Tibor is, aki robbanékony természeténél fogva hamar összetűzésbe került filozófiatanáraival.

Ján Uher 1956-tól a hatvanas évek közepéig a pozsonyi pátközpontban dolgozott, pár évig az ideológiai osztály vezetőjeként. Ilyen minőségben lett tagja az említett bizottságnak, és azon belül annak a munka-

azóta minden ország jogrendjében szerepelnek. Más kérdés, hogy nem a szemet szemért, fogat fogért elv értelmében, hiszen ha ezt az ő korában érvényesítik, lehet, hogy neki sem lett volna alkalma e pompás remekmű megírására.

Sokkal hálátlanabb szerep jut Erasmusnak: minden lehetséges érvvel azt kellene bizonyítania, hogy az orvosok földre szállt angyalok, akik éjt nappallá téve csak betegeik jobbulásán fáradoznak. E tény igazságtartalma bármekkora lehet, de egyetlen kivétel is romba döntheti mesterien felépített érvelését. Csak nagyszerű stiláris képességeinek köszönheti, hogy sikerül elkerülnie a téma megközelítésében rejlő bukatókat. A középkori szemlélet jellemző, szép kifejeződése érveinek egyik sarkpontja, amely szerint az orvos a pap legközelebbi szövetségese, mivel az egyik a lelket, a másik a testet gyógyítja; a pap eléri, hogy az ember bűneiből észre térjen, az orvos azt biztosítja, hogy legyen, aki észre térhessen. Bár igazán eredetiben lehetne élvezni e két szerző stílusát (ha jó fél évszázaddal ezelőtt a gimnáziumokból nem száműzték volna a latin nyelvet), a remek magyar fordításnak köszönhetően képet kaphatunk arról, hogy miért tekintjük a reneszánsz kalandos életű alkimistáját és a humanizmus megalapítóját az emberi kultúrtörténet és gondolkodás meghatározó alakjainak.

A témában kevésbé járatos olvasók tájékoztatására a fordító, Magyar László András gazdag jegyzetanyaggal ellátott remek tanulmányt közöl a két szerzőről, koráról, munkásságáról és a kötetben szereplő vitairataik születésének körülményeiről.

Ozogány Ernő

Postaláda, verses verseny

Tisztelt olvasói a Könyvjelzőnek,

e helyt köszönöm meg a sok-sok levelet, javaslatot és hozzászólást, mellyel az utóbbi hetekben elárasztanak. A megvalósítható kéréseket a melléklet lehetőségei és keretei közt teljesítem. Ami a nyereményeket illeti: ajándékként továbbra is csak annak a levélírónak áll módomban könyvet küldeni, aki a laphoz való aktív viszonyulását a legcsekélyebb módon jelzi (beküldi az általa felállított sikerlistát, esetleg véleményt mond a mellékletről, a könyvekről vagy az olvasásról, rejtvényt küld, vagy éppenséggel megfejti a rejtvényt s így kerül be a sorsolásba stb.). Akad kivétel is: októberi számunkkal például minden különösebb teketória nélkül folyóirathoz lehet ingyen hozzájutni.

Szeptemberi mellékletünk négysoros versidézetéhez nem adtam fogódzót, sem pedig segítséget – talán ezért is nagyon sok téves megfejtés érkezett. Azt hittem (belátom, tévedtem), a vers első szavából is könnyen kitalálható a gyermekirodalom ismert és népszerű képviselőjének, *Tóth Elemér*nek a neve, hiszen az ismert vers címe (*Csillagménes*) megegyezik a költő egyik nagy sikerkönyvének címével – ez a Salamon Zoltán és René Murat grafikusok kézjegyét viselő szép kötet még 1976-ban jelent meg a Madách kiadásában; bizonyára sokak polcán ott lapul. Itt közlöm a költemény második versszakát: „Tereli jobbra, tereli balra / tűzlovait, / Farkas-felhő les rájuk, éhes, / felfelvonít." A vers utolsó, harmadik versszakát beküldők közt értékes gyermekkönyveket sorsolunk ki (**határidő: október 25.**) Utólag úgy gondolom, már csak ezért, Tóth Elemér versének és könyvének felidézéséért jól jártunk ezzel a feladvánnyal. Különösen **Nagy Andrea**, aki a helyes megfejtők köréből került ki, neki küldöm Felbárra Csicsay Alajos és Balázsy Géza *Apáink öröksége* című könyvét (a **Lilium Aurum** ajándékát), Kövesdi Károly *Verses ábécéjét* (a **Méry Ratio** ajándékát) és a *Csodalámpás* című, szlovákiai magyar költők gyermekverseit tartalmazó gyűjteményes kötetet (a **Kalligram** ajándékát). Méry Júliának, a rejtvény feladójának jutalma: Ardamica Ferenc *Szerelem nélkül* című novelláskötete (az **AB-ART** ajándéka). Köszönöm figyelmüket, bizalmukat!

A szerkesztő

csoportnak, mely feltárta az úgynevezett szlovák burzsoá nacionalisták, vagyis Gustáv Husák és társai elleni koholmányokat: ezek alapján a nacionalizmus vádja nemcsak ideológia elhajlásnak, hanem szervezett kártevő csoport államellenes aknamunkájának minősült. S a belőlük feltáruló hatalmi önkény ördögi elvetemültsége kiváltotta személyes megdöbbenés, majd iszonyat lidércnyomásának kivetülése az, ami roppant kifejező erőt kölcsönöz a szerző emlékvizsgálatának.

Mindezt átszövik az egykori vezető politikusokról felvillantott jellemvonások, s ez együtt jár az egyéni felelősség és a politikai kényszer közötti kapcsolat összefüggésein tépelődő magyarázatkereséssel. Végül is a szerző a hatalommal való visszaélésnek gátat szabó egyéni önmegőrző tartás kapaszkodóját abban látja, hogy nem enged az egyszer már felismert manipuláció csápjainak, avagy szirénhangjainak. Ez a követelmény alighanem mára sem vesztett időszerűségéből.

Ő maga ezt az utat követte, amikor a hatvanas évek Gustáv Husákjának híveként – akinek rehabilitálásához ő is hozzájárult – nem követte őt a szovjet megszállás utáni konszolidációs henger elszabadításában és emberi, erkölcsi-társadalmi értékrombolásában. Ezért két évtizeden át kirekedt a közéletből, és az érdemleges tudományos munka lehetőségei sem adattak meg neki.

Egyébként a hatalmi gépezet lélektorzító hatásán töprengve Ján Uher társadalom- és személyiség-lélektani észrevételeiben – önmagába is tekintve – az esendő ember iránti humanizmus munkál. Talán ennek tudható be, hogy a csehszlovákiai magyarság háború utáni üldöztetését indokló korabeli érvelést ostobaságnak nevezi, s néhány mondat erejéig védelmébe veszi a magyar kisebbséget. A könyv már ennélfogva is rászolgál a magyar olvasó érdeklődő figyelmére. Gustáv Husákék rehabilitálása ugyanis együtt járt a szlovákiai magyarsággal szembeni kollektív felelősség – igaz, felemás – elítélésével, ami utat nyitott a kisebbségi közösségi létre ráébresztő szellemi-politikai erjedésnek és végül az 1968-as nemzetiségi alkotmánytörvényben kicsúcsosodó jogbővülésnek. Husákék ugyanis felelősséget viseltek a szlovákiai magyarság elleni intézkedések végrehajtásáért, miközben az értelmi szerzők szerepe Klement Gottwaldot is beleértve homályban maradt. Viliam Široký a felelősséget teljes mértékben Husákékra és főleg Daniel Okálira hárította, s az úgynevezett burzsoá nacionalizmusnak a politikai számonkérésen túlmenő, a fizikai megsemmisítést is kilátásba helyező koncepciós vádjába ez is bekerült. Gustáv Husák ezért is kereste a kapcsolatot a hatvanas évek közepén a szlovákiai magyar értelmiség reformok iránt nyitott személyiségeivel, amiről később ugyancsak hamar megfeledkezett.

Kár, hogy a szerző bővebben nem tér ki a periratok ez irányú vonatkozásaira. A Kalligram Kiadó Ján Uher könyvét a szlovákiai magyarság számára is közhasznúnak tekintve talán fontolóra vehetné annak magyar nyelvű kiadását, oly módon, hogy magyarázó jegyzetekkel és történetkutatói tanulmánnyal egészülne ki, mely megvilágítaná az 1963-as rehabilitáció magyarsággal kapcsolatos, mindmáig alig ismert elemeit.

Kiss József

Kényes kérdések (tan)könyve

Hazai iskolai gyakorlatunkban a polgári nevelést olyan tantárgynak tartják, amelyet bárki taníthat (hiszen a focihoz és a politikához mindenki – jobban – ért). Általában annak a tanárnak osztják ki, akinek még 1-2 óra hiányzik a teljes órakötelezettségéből. Van olyan is, hogy némely tanár „büntetésből" kapja meg – esetleg így éli ezt meg. Mindez aztán meg is látszik az oktatás minőségén. Ugyanakkor az emberek fejében még elevenen él a múlt rendszer polgári nevelés órainak emléke (megható történetek Lenin bácsiról, magasabb osztályokban a kapitalista országokban sínylődő gyermekek sajnálata, végül pedig az egyes pártkongresszusok határozatainak a biflázása). Nem csoda hát, hogy ezt a tantárgyat a köztudatban amolyan halandzsaórának tartják.

Pedig nem az, vagyis nem annak kellene lennie.

Míg a szlovák állampolgárságot kérvényezőknek az ország alkotmányának ismeretéről számot kell adniuk, az ország polgárainak zöme még a legalapvetőbb jogaival sincs tisztában. A Lilium Aurum kiadó legújabban megjelentetett tankönyve ezt az ismerethiányt igyekszik felszámolni. Az *Általános és kisebbségi jogok* című kiegészítő tankönyv az alapiskolák felső tagozata, illetve a középiskolák tanulóit a demokrácia alapvető kérdéseivel, az alapvető emberi jogokkal, a kisebbségi lét jogrendszerével ismerteti meg. A könyv szerzői, a Kalligram Alapítvány Jogelemző Csoportjának munkatársai, rengeteg kényes kérdést tárgyalnak meg. Álláspontjuk európai irányultságú, céljuk nem a sérelmek felhánytorgatása, a bűnbakkeresés, hanem egy olyan tárgyilagos látásmód kialakítása, mely a diákokban fejlesztheti az EU-csatlakozáshoz oly szükséges demokratikus érzékenységet.

A könyv nagy mennyiségű témát ölel fel: a demokrácia kialakulásának történetétől a demokrácia sajátos szlovákiai változatáig. Bemutatja mindazokat az intézményeket, ahová jogorvoslatért lehet fordulni, de szó van benne Trianonról, a bécsi döntésről, a beneši dekrétumokról is. Egyszóval napjaink politikai életének azokról az ingoványos területeiről, melyeknek hiányzó vagy hézagos ismerete lehetővé teheti, hogy egyes szélsőséges pártok részigazságokból, megalapozatlan kijelentésekből politikai tőkét kovácsolhassanak.

Habár a kiadvány alcíme *Kiegészítő tananyag a polgári nevelés oktatásához az általános iskolák felső tagozata és a gimnáziumok számára,* hasznos bevezető kézikönyvként szolgálhat mindazok számára, akik szeretnék megérteni a napi sajtóban oly gyakran elhangzó kifejezések és intézménynevek jelentését (pl. xenofóbia, ombudsman, pozitív diszkrimináció, Helsinki Bizottság, EBESZ stb.) Ezenkívül megtalálja az utalásokat, hivatkozásokat a legfontosabb jogi dokumentumokra, törvénycikkekre, melyekben további információkat szerezhet jogairól, lehetőségeiről.

A könyv legnagyobb pozitívuma egyértelműen az, hogy ugyan a kisebbségről, pontosabban a többség(ek) és kisebbség(ek) viszonyáról, egyszóval a demokráciáról szól, mégis, a kisebbség tagjaiban nem a kisebbrendűség érzetét táplálja, hanem a másság és egyenlőség agresszió nélküli vállalását és elfogadását.

S bár a könyv az alap- és középiskolás diákok számára készült, kissé akadémikus nyelvezete mégis inkább a gimnazisták értelmi szintjét célozza meg. Jó lenne, ha elkészülne a tankönyv „light"-osabb változata is az alapiskolásoknak, mely nem csupán a jó tanulókhoz szól, hanem megérthető lenne a gyengébb képességű diákok számára is. Hiszen ők általában szlovák nyelvű szaktanintézetekben folytatják tanulmányaikat, és soha többé nem lesz alkalmuk arra, hogy (nemzetiségi) jogaikkal megismerkedhessenek. Ebből kifolyólag általában ez a réteg a legkevésbé tájékozott a jogrendszer terén, így politikailag is könnyebben manipulálható és megfélemlíthető. A tankönyvhöz kapcsolódó feladatok igyekeznek ugyan bevonni a diákok mindennapi életét is a demokrácia problémakörének feldolgozásába, mégis: egy kissé érzékletesebb, kevésbé elvont, konkrét példákat és történeteket bemutató tankönyv hasznosabb lehetne a 13–15 éves korosztály esetében.

A legnagyobb örömet azonban nem is ez az alapiskolai változat jelentené számomra, hanem az, ha fordításban felkerülne a szlovák iskolák tankönyvjegyzékére is. A valóban jól működő demokráciának alapfeltétele, hogy a társadalom minden egyes tagja tiszta képpel rendelkezzék a többiről. Hogy a másságot ne fenyegető rémképként, hanem alternatív változatként tartsák számon. Mert a kisebbségi jogok működéséhez jó, ha a többség is tud róluk, hogy a magyar kártya visszakerülhessen az őt megillető helyre: a politikai életből a kocsmaasztalra, a snapszer és a máriás alapfelszereléseként.

Vojtek Sándor

Általános és kisebbségi jogok
Lilium Aurum
Kézikönyv a demokrácia alapjairól, emberi, kulturális és kisebbségi jogokról, a szlovákiai nemzeti kisebbségekről és nyelvhasználati jogaikról stb.
Fűzve, 80 old., 21x29,5 cm
bolti ár: 94 Sk **kedvezménnyel: 85 Sk**

Borsody István
Magyarok Csehszlovákiában 1918–1938
Méry Ratio

Kötve, 210 old., 15x21 cm
bolti ár: 290 Sk
kedvezménnyel: 261 Sk

Prokopp Mária
Középkori freskók Gömörben
Méry Ratio

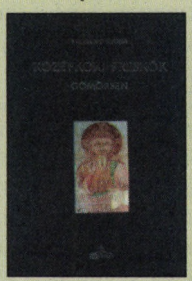

Kötve, 96 old., 21x29 cm
bolti ár: 590 Sk
kedvezménnyel: 539 Sk

Nemes Mihály
Magyar viseletek története
Méry Ratio

Kötve, 96 old., 21x29 cm
bolti ár: 590 Sk
kedvezménnyel: 539 Sk

Ozogány Ernő
Magyar atomocska
Méry Ratio

Kötve, 96 old., 20,5x20,5 cm
bolti ár: 190 Sk
kedvezménnyel: 171 Sk

Kedves könyvbarátok!

Ha a bemutatott könyvek közül valamelyik elnyerte a tetszésüket, a megjelölt kedvezményes árakon bármelyiket megrendelhetik.

Postacímünk:
Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (50 Sk).

Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

Könyvrendelés

Kedves Könyvjelző-olvasók és könyvvásárlók!

Ismét felhívom mindenki figyelmét arra, hogy két különböző címünk van. Az egyik a mellékleté: kéréseiket, panaszaikat, javaslataikat, ötleteiket, továbbá megfejtéseiket és slágerlistáikat is ide várom. A másik az ezen az oldalon feltüntetett cím, melyen a kiválasztott könyveket megrendelhetik. Természetesen a Könyvjelző címére érkező megrendelések is eljutnak a címzetthez, hiszen továbbítom őket, de gyorsabb és egyszerűbb a lebonyolítás, ha eleve a forgalmazást lebonyolító szakember veszi kézbe a megrendelésüket.

Sok olvasónk kérésének eleget téve mellékletünk mostani számában olcsó, csaknem jelképes áron kínálunk több (szám szerint negyven) szép és hasznos könyvet, de sikerült néhány (szám szerint négy) ez évi, friss termékének a kedvezményes árát is valamelyest még kedvezményesebbé tenni. Kérem, vegyék fontolóra a bemutatott kiadványok mostani megszerzésének lehetőségét s esetleges vásárlási szándékukat, mert hamarosan – a közelgő karácsonyi könyvpiaccal – ezeket kiszorítják az újak.

1

2

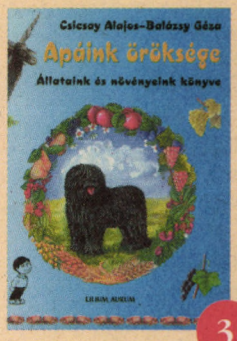

3

4

5

MEGRENDELŐLAP

Szerző(k) és cím(ek): .....

.....

.....

.....

.....

.....

A megrendelő neve: .....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám: .....

A megrendelés kelte, a megrendelő aláírása: .....

Postacímünk: Vydavateľstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1

+ Meglepetés: ajándék könyv!

Ha megrendelésének értéke meghaladja az 1000 koronát, a fenti 5 könyv bármelyikét a megvásároltakhoz csomagoljuk!

Ajándékba
a ..... sorszámú könyvet kérem!
A megrendelő aláírása: .....

Kis üzlet, melyben sokféle és olcsó tömegcikket árulnak, esetleg átjáróház, udvarán ilyen üzletekkel. Ez a bazár, s ami benne van, az is az: bazárárunak nevezzük magát az olcsó tömegcikket is. A lényeg, hogy olcsó legyen, mert bár nem feltétlen létszükséglet, jól jön a háznál. Mondjuk, mint a pipa ott, ahol pipáznak, a fésű annak, akinek van haja, a hatvan koronánál nem drágább játék a gyermeknek, a szerelem nosztalgiáját felidéző mütyür a kedves számára. Kis üzlet, zsúfolásig tele ezzel-azzal.

Valamivel, amiről éppen itt, a bazárban döntjük el, hogy szükségünk van-lehet rá. Esetleg nem is nekünk, de eszünkbe jut, kinek szerezhetnénk vele örömet. Itt éppen könyvvel. Olyanokkal, melyeket korábban már láthatott az ember a kirakatban, csak éppen akkor nem volt ideje megállni, vagy sokallta az árukat. Most összegyűjtöttünk ezekből negyvenfélét, közszemlére tesszük, s bazári áron felkínáljuk. Tessék válogatni!

AB-ART

Csehy Zoltán – Polgár Anikó
Illatos kenőcsök háza
(a középkori latin költészet
gyöngyszemei) ..... **60 Sk**

Juhász Katalin
Mentés másként (versek) ..... **40 Sk**

Ardamica Ferenc
Szerelem nélkül (novellák) ..... **40 Sk**

Dusza István
Fapihék (tárcaregény) ..... **40 Sk**

Fehér Kriszta
Ünneprontás (versek) ..... **30 Sk**

Mikola Anikó
Versek ..... **30 Sk**

Monoszlóy Dezső
Menekülés Szodomából (regény) .... **30 Sk**

Kalligram

Mészöly Miklós
Párbeszédkísérlet (mélyinterjú) ..... **60 Sk**

Schnitzler, Arthur
A játék (elbeszélések) ..... **60 Sk**

Beccadelli, Antonio
Hermaphroditus (reneszánszkori obszcén
versgyűjtemény) ..... **60 Sk**

Pályi András
Éltem – Másutt – Túl (kisregények) .. **40 Sk**

Hevesi András
Párizsi eső (regény) ..... **40 Sk**

Mészáros András
A filozófia Magyarországon ..... **40 Sk**

Holan, Vladimír
Éjszaka Hamlettel (poéma) ..... **30 Sk**

Zalabai Zsigmond
Tűnődés a trópusokon
(irodalomelmélet) ..... **30 Sk**

Tolcsvai Nagy Gábor
„Nem találunk szavakat"
(irodalmi-nyelvészeti
tanulmányok) ..... **30 Sk**

Lilium Aurum

Dr. Kiss László
Doleo, ergo sum
(a világirodalom nagyjainak
patográfiája) ..... **60 Sk**

Hajdú István
A púpos (novellák) ..... **40 Sk**

Zs. Nagy Lajos
Szárnyas történetek
(félperces novellák) ..... **40 Sk**

Kulcsár Ferenc
Mindig (versek) ..... **40 Sk**

Szilvássy József
Kisebbség a határon
(válogatott
publicisztikai írások) ..... **30 Sk**

Gyüre Lajos
Bojtárnak lenni
(válogatott versek) ..... **30 Sk**

Zirig Árpád
Senki emberfia
(novellák) ..... **30 Sk**

Legyél helyettem én
(Tsúszó Sándor Emlékkönyv) ..... **30 Sk**

Csicsay Alajos
Embernevelők (interjúkötet) ..... **30 Sk**

Fellinger Károly
Csendélet halottakkal (versek) ..... **30 Sk**

Nap Kiadó

Szeberényi Zoltán
Duba Gyula (monográfia) ..... **40 Sk**

Bodnár Gyula
Szappanopera a medencében
(telenapló) ..... **40 Sk**

Bodnár Gyula
Szavak, színek, színképek
(egy ingázó feljegyzései) ..... **40 Sk**

G. Kovács László – Ivan Kamenec
Jozef Tiso (tanulmányok) ..... **40 Sk**

Ardamica Ferenc
A hetedik (elbeszélések) ..... **40 Sk**

Tőzsér Árpád
A homokóra nyakában
(irodalmi kritikák, esszék) ..... **30 Sk**

Tőzsér Árpád
Csuang-ce és a pillangó
(publicisztikai írások, interjúk) ..... **30 Sk**

Barak László
Inzultusok kora (versek) ..... **30 Sk**

Csáky Károly
Jaj, pártám, jaj, pártám (párválasztási, lakodalmi szokások és hiedelmek
az Ipoly menti palócoknál) ..... **30 Sk**

Vida Gergely
Tinta-palinta (versek) ..... **30 Sk**

Tóth Károly
Leányvári ébredés
(cikkek, esszék, tanulmányok) ..... **30 Sk**

Csenger Erzsébet
„Mint tudomány vásárjába"
(falu- és iskolatörténet) ..... **30 Sk**

Soóky László
A dzsungel törvényei
(elbeszélések) ..... **30 Sk**

Dr. Kiss László
Viagra – az ezredvég
gyógyszere ..... **30 Sk**

Fontos tudnivalók!

A kínálat korlátozott mennyiségű könyvből áll. A megrendeléseknek a beérkezés sorrendjében teszünk eleget. A kedvezményes könyvvásár a könyvkiadók és a Könyvjelző egyszeri, ebben a tartalmában nem ismétlődő projektuma. Megértésüket köszönjük. Könyvet rendelni az előző oldali szelvényen (az ott közölt címen) vagy annak mintájára levelezőlapon lehet. Természetesen egyazon módon és levelezőlapon rendelhetők meg a melléklet más könyvei is (s az 1000 korona feletti ingyenes szállítás és ajándék könyv ez esetben is megilleti a vásárlót).

Gyűgyi László
Híd partok és szívek közt
Lilium Aurum

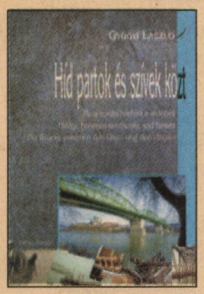

A Párkányt Esztergommal összekötő Mária Valéria híd közelmúltban történt felújításának reprezentatív albuma négynyelvű (magyar, szlovák, angol és német) kísérőszöveggel, utószóval, szakszerű képjegyzékkel.
Kötve, 106 old., 21,5x30,2 cm
bolti ár: 299 Sk **kedvezménnyel 289 Sk**

Történelmi atlasz
Lilium Aurum

Színes történelmi atlasz, benne a Szlovákia története I–IV. résszel, 10–16 éves tanulók számára. Az atlaszt az oktatásügyi minisztérium segédtankönyvként ajánlja a magyar tannyelvű alap- és középiskolák részére.
Fűzve, 40 old., 20,2x27,4 cm
bolti ár: 138 Sk **kedvezménnyel: 125 Sk**

Csáky Károly
Jeles elődeink
Lilium Aurum

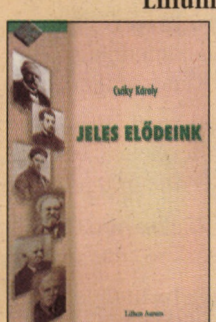

A 130 kisportrében bemutatott s 35 további, lexikoncikkbe foglalt neves személy közös jellemzője: valamennyien alakítói voltak a történelmi Hont megye szellemiségének, történelmi-társadalmi és műveltségi erejének. Számos képpel, hasznos mutatókkal.
Fűzve, 188 old., 16,5x23,3 cm
bolti ár: 179 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

Vajkai Miklós
Egy köteg pénz
Nap Kiadó

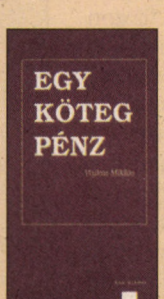

Az ismert szerző új novellái. Utánozhatatlan, magával ragadó olvasmány, elbeszélésenként változó stílus – hol Kosztolányit, hol pedig Márquezt idézve, egyben azt is szemléltetve, mekkora mestere Vajkai a novellának és a rövidprózának.
Fűzve, 136 old.,
10x18,2 cm
bolti ár: 159 Sk **kedvezménnyel 139 Sk**

Csáky Károly
A Középső-Ipoly menti palócok népi hiedelemvilága
Nap Kiadó

A palócok népi hiedelemvilágának bemutatása, a témakör szintézisét is megteremtve. A hiedelem-monográfia azért is értékes, mivel a vizsgált területet eddig így nem kutatták.
Fűzve, 250 old.,
15x25 cm
bolti ár: 220 Sk **kedvezménnyel: 119 Sk**

Kovács László – Görföl Jenő
Középkori templomok a Csallóközben
Nap Kiadó

A Csallóközben járva meglepi az embert az egymáshoz közel eső falvakban található sok középkori templom. A páratlan útikalauzban Görföl Jenő majd kétszáz fotójához Kovács László írt avatott szöveget.
Fűzve, 109 old.,
12,5x21,5 cm
bolti ár: 299 Sk
kedvezménnyel: 199 Sk

Pf. 2002.
Fiatal prózaírók antológiája
AB-ART

Fiatal prózaírók novelláit bemutató kötet: Bárczi Zsófia, Buchlovics Péter, Csizmadia Gabriella, Emm Zirig Árpád, Fehér Kriszta, Kantár Csaba, Kozsár Zsuzsanna, Lacza Gergely, Pénzes Tímea, Szűcs Enikő kisprózái.
Fűzve, 140 old.,
12x19 cm. Bolti ár: 150 Sk
kedvezménnyel: 139 Sk

Baranyay József
Nagyobb munkái
Kalligram

A szerző (1876–1952) nyolc könyve, melyekben a régi Csallóköz életével foglalkozik: az aranymosással, egyszerűbb halandók és koronás fők Komárom megyei utazásaival, a komáromi nyomdászat és sajtó, a helyi magyar színjátszás hagyományaival, az első Csehszlovákia két évtizedében átélt próbáival.
Kötve, 600 old., 13x20 cm
bolti ár: 349 Sk **kedvezménnyel: 289 Sk**

Peter Zajac
Másnapos ország
Kalligram

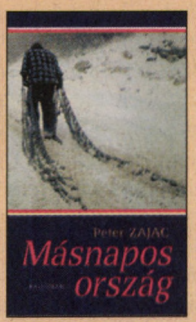

Válogatás a szerző tanulmányaiból. Valamennyi a közös középeurópai gondokról szól, az irodalomtudós, a közéleti ember, a gondolkodó szemszögéből.
Fűzve, 304 old.,
12x20 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 179 Sk

Szeberényi Zoltán
Turczel Lajos
Nap Kiadó

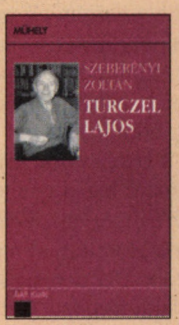

A kiadó *Műhely* monográfia-sorozata a szlovákiai magyar irodalom élenjáró alkotóit hozza emberközelbe életútjuk bemutatásán és műveik elemzésén keresztül.
Fűzve, 155 old.,
10,5x18,5 cm
bolti ár: 149 Sk
kedvezménnyel: 111 Sk

Bodnár Mónika
Etnikai és felekezeti viszonyok a Felső-Bódva völgyében a 20. században
Lilium Aurum

A térség népi kultúrájának fontos kiindulópontja lehet ez a dolgozat, melyet a szerző a régebbi szakirodalom, a statisztikai és demográfiai adatok, valamint levéltári források felhasználásával állított össze.
Fűzve, 136 old., 23,7x16,6 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 239 Sk**

Liszka József
A szlovákiai magyarok néprajza
Lilium Aurum – Osiris

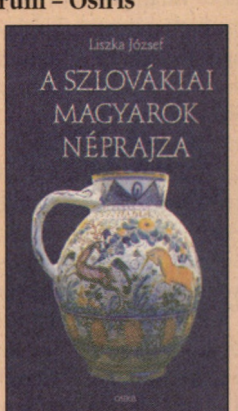

Tudománytörténeti jelentőségű és hiánypótló áttekintés, a mai Szlovákia területén élő magyarok népi kultúrájának összefoglalása, hasznos lexikon.
Kötve, 544 old.,
17,5x24 cm
bolti ár: 760 Sk
kedvezménnyel: 700 Sk

Filozopterek az irodalomban

1929 szeptemberében jelent meg Szabó Dezső hírhedt Babits-ellenes pamfletje, a *Filozopter az irodalomban*, amelynek megírására az ürügyet az akkor már országos tekintélynek örvendő költő *Halálfiai* című regénye szolgáltatta. Alpári és gyűlölködő hangnemével, durva személyeskedéseivel Szabó Dezső pamfletje még polémiákban és szenvedélyes vitákban bővelkedő irodalomtörténetünkben is párját ritkítja. A pamfletíró szándéka nyilvánvaló: ízzé-porrá zúzni nemcsak a céltáblának kiszemelt regényt, hanem Babits egész életművét, benne a költészetét is, amellyel iskolát teremtett, s amely a magyar líra fejlődéstörténetére nagyobb hatással volt összes kortársáénál, beleértve Adyt és Kosztolányit is. Joggal mondhatta később, a fiatalabb pályatárs elfogulatlanságával, s már némi irodalomtörténeti távlatból Illyés Gyula, hogy modern irodalmunknak nincs még egy olyan alakja, akit annyi méltánytalanság és igaztalan támadás ért volna, mint Babits.

A bökkenő itt csupán az, hogy, függetlenül ordenáré hangnemétől, Szabó Dezsőnek alapjában véve igaza van. A *Halálfiai* ambiciózus kísérlet, de nem jó regény. A regény kudarcának legfőbb okát Szabó Dezső a szerző filozopterségében véli megtalálni. Babitsot életidegen szobatudósnak láttatja, akinek az írói tehetségéből legföljebb annyira futja, hogy a hasonszőrű filozopterek között ő legyen az eminens, az osztályelső diák. Más premisszákból kiindulva, de nem kevésbé személyeskedő és támadó hangon, hasonló vádakkal illeti Babitsot ez idő tájt József Attila is (igaz, ő hamarosan revideálja álláspontját).

Vélhetnénk, mindez olyan régen volt, hogy ma már csak legföljebb néhány irodalomtörténészt érdekelhet. A filozopterség azonban mai irodalmunkban is él és virul, s egyszer a javára, máskor a kárára van irodalmi életünknek, ízlésünknek, az irodalmi művekről való gondolkodásunknak. Erről legutóbb az a, Bedecs László és Tábor Ádám közötti pengeváltás tanúskodik, amelynek az ÉS adott nyilvánosságot (Bedecs László: *Hatvan év versei,* 2002. 32., Tábor Ádám: *Mitikus tájékozatlanság,* 2002. 35., Bedecs László: *Tábor Ádám rézágyúja,* 2002. 36.). Bedecs Marsall László költészetét méltató kritikájában olvasható néhány mondat, amelyben a kritikus lefitymálóan szól a 60-as, 70-es és 80-as évek magyar avantgárd lírájáról. Ezzel szállt vitába a költő Tábor Ádám. Bedecs válasza nem sokáig késett. Filozopteri magasságokból és filozopteri magabiztossággal ismétli meg az avantgárdot lekezelő nézeteit, mondván: a Tábor Ádám által megnevezett szerzők többsége líránk második vagy harmadik vonalába tartozik. Bedecsnek szíve joga ezt állítani, a baj csupán az, hogy ex cathedra beszél egy olyan irodalmi áramlatról, amelynek mélyebb irodalomtörténeti feldolgozásával a mai napig adósunk az irodalomtörténet-írás. Filozopterségével ahelyett, hogy meggyőzne, inkább kétségeket ébreszt bennem.

A mai magyar irodalmi életet már hosszabb ideje átitatják a filozopterség nedvei, különösen pedig az irodalomkritikát. Bedecs filozoptersége nem egyedi eset, sokkal inkább kortünet. Mielőtt bárki félreértené szavaimat, sietek leszögezni: eszembe sem jut a filozoptert azonosítani az irodalomkritikussal. Nem mindegyik kritikus filozopter. Filozopternek azt a kritikust tekintem, aki valamely tekintélyes teoretikus (Derrida, Jauss, Paul de Man stb.) háta mögé bújva osztogat érdemeket vagy marasztal el irodalmi műveket annak függvényében, hogy azok igazolják-e vagy sem prekoncepcióit. Azok a művek, amelyek a prekoncepcióknak nem felelnek meg, be sem kerülnek a látókörébe. (Erre a sorsra jutott mind a mai napig a nyugati magyar irodalom java alkotásainak zöme, de az itthoniak közül, többek között, éppen Marsall László jelentős életműve is. Hogy a Marsall-líra jelentőségére felfigyelt, ezért viszont Bedecs Lászlót dicséret illeti.)

A filozopter kritikusra az is jellemző, hogy nem kedveli az eredetiséget, az íratlan szabályok vagy az ilyen-olyan csoportérdekek áthágását. A filozopter kritikus az epigonokat kedveli. Az epigon ugyanis sosem kérdőjelezi meg az uralkodó kánont és normákat, hanem, éppen epigonságánál fogva, mintegy igazolja azokat. Ezért aztán nincs is vele semmi probléma.

A filozopter kritikus nem szívesen kételkedik. Főleg nem a saját premisszáinak a helyességében. Meghitt, szobatudósi magányában összegyűjt néhány bárhol és bármikor elsüthető patront és ideoda tologatható elméleti panelt. Körzővel, szögmérővel, logarléccel, az idegen szavak szótárával és patikamérleggel felszerelve indul el felfedező útra az irodalom dzsungelébe, azzal a nemes céllal, hogy a vadember, pogány írókat a helyes hitre térítse. Habár Szabó Dezső nem tartozik a kedvenc íróim közé, osztozom a filozopterkedés iránti ellenszenvében. A frissen szedett, nyers barackot jobban szeretem a barackbefőttnél, még akkor is, ha az a barack nem eléggé érett, vagy éppen túlérett.

Mégis, mégis, mégis... A filozopterek nélkülözhetetlenek az irodalom számára. Kiváltképpen a magyar irodalomban, ahol a szépírásra vetemedő jövőbelátókkal, sámánokkal, sarlatánokkal, magukat őstehetségekké stilizáló dilettánsokkal Dunát lehetne rekeszteni. A filozopter úgy kell az irodalomba, mint tartósítószer a befőttbe. (Ígérem, többször már nem használom a befőtt-hasonlatot.) Minden fogyatékossága ellenére a *Halálfiai* sem rosszabb regény *Az elsodort falunál.* A filozopterség gyanújába keverhető Thomas Mann vagy Robert Musil pedig messze felülmúlja a német expresszionista próza mára divatjamúlt hajdani nagyságait.

Tetszik vagy nem, az irodalom szentélyét a filozopterek őrzik hűséges házőrző ebekként. Megugatják az arra settenkedő idegeneket, megtépik a szentélybe besurranó tolvaj nadrágszárát. A filozopter akkor is része az irodalom áramkörének, ha téved, ha túlzásokra ragadtatja vagy tévedhetetlennek hiszi magát. Ha az írónak, költőnek megbocsátjuk a tévedéseit, a túlzásait, az esetenkénti önhittségét, miért kövezzük meg ugyanezekért a gyarlóságokért éppen a filozoptert? Rövidzárlat ebben az áramkörben legföljebb olyankor keletkezik, ha a filozopter szerepet téveszt, ha azt kezdi hinni magáról, hogy ő a Gazda. Ilyenkor szelíd szóval és türelemmel meg kell kérni, hogy hát ide figyelj, kedves Bundás, ne akarj a Gazda ágyába feküdni. Őrizd te csak továbbra is hűséggel és szorgalommal a házat, s hálánk akkor sosem fogy el.

Grendel Lajos

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete

Megjelenik havonta egyszer

Készül a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumának támogatásával

Szerkeszti: Csanda Gábor

Levélcím: Könyvjelző, Námestie SNP 30, 814 64 Bratislava 1

E-mail cím: konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:
Benyovszky Krisztián (1975) Madách-díjas irodalomtörténész (Érsekújvár),

Cselényi László (1938) Madách-díjas költő, Madách-díjas műfordító (Pozsony),

Grendel Lajos (1948) Kossuth-díjas író (Pozsony),

Keserű József (1975) irodalomkritikus (Komárom),

Kiss József (1944) történész, levéltáros, újságíró (Pozsony),

Kozsár Zsuzsanna (1970) író, szakíró (Kassa),

Mayer Judit (1923) kétszeres Madách-díjas műfordító, szerkesztő (Pozsony),

N. Tóth Anikó (1967) író, irodalomtörténész (Ipolyság),

Ozogány Ernő (1951) villamosmérnök, szakíró, újságíró (Tejfalu),

Vojtek Sándor (1972) doktorandusz, a pozsonyi Duna Utcai Magyar Tannyelvű Gimnázium tanára

A Könyvjelző legközelebb november 7-én, csütörtökön jelenik meg.